

"I'm Born a Mennonite"

Leendert Fris

Natasja van de Wetering

“I’m Born a Mennonite”

De reproductie van genderrollen, ondanks de transnationale context van de Kleine Gemeinde Mennonieten in Spanish Lookout, Belize

Bachelor scriptie Culturele Antropologie Universiteit Utrecht

Leendert Fris 3710963

L.Fris@students.uu.nl

Natasja van de Wetering 3678458

N.J.vandeWetering@students.uu.nl

Begeleider: Hans de Kruijf

Datum: 28-06-2013

DANKWOORD

Aan het begin van deze thesis willen wij de vele mensen die ons op welke wijze dan ook geholpen en ondersteund hebben in het bachelor project bedanken. Wij willen een bijzonder woord van dank richten aan onze begeleider dr. Hans de Kruijf, die ons vanaf het opzetten van ons onderzoek, tot aan het eind van deze scriptie bijgestaan heeft met advies en feedback. Daarnaast willen we dr. Carel Roessingh bedanken voor zijn praktische hulp en het verschaffen van toegang tot onze onderzoeksgroep. Verder willen we Peter Reimer, de voorganger van een van de *Kleine Gemeinde* kerken bedanken voor zijn zoektocht naar gastfamilies voor ons. Automatisch komen we daarmee bij onze gastfamilies, M.P.D en J.G.T., aan wie wij veel dank verschuldigd zijn. Zonder hun gastvrijheid en openheid richting ons zou het onderzoek nooit een succes zijn geworden. Daarbij willen we al onze vrienden/informanten in Spanish Lookout bedanken voor de bereidheid om ons informatie te verschaffen maar ook voor de vele gezellige tripjes en momenten met elkaar.¹

Last but not least ons thuisfront. Zonder de opbeurende berichten van onze families, geliefden, vrienden en vriendinnen hadden we dit onderzoek niet tot een goed einde kunnen brengen. Hartelijk dank voor jullie steun en vertrouwen in ons.

¹ De namen van onze informanten hebben we in deze thesis gefingeerd

INHOUD

Dankwoord.....	2
Inleiding.....	4
1. Theorievorming.....	7
1.1 Migratie.....	7
1.2 Transnationalisme.....	8
1.3 Transnationalisme en Identificatie.....	10
1.4 Identificatie en Home en Belonging.....	12
1.5 De rol van gender.....	14
2. Spanish Lookout: een land op zich.....	16
2.1 Historische achtergrond.....	16
2.2 Identiteitsvorming van Mennonieten in Spanish Lookout.....	17
2.3 Spanish Lookout anno 2013.....	19
3. De twee domeinen in Spanish Lookout.....	21
3.1 Genderrollen in Spanish Lookout.....	21
3.1.1 Gender en religie.....	21
3.1.2 Genderverdeling in het huwelijk.....	23
3.2 Mannen en transnationalisme.....	24
3.2.1. Het publieke domein: <i>Kleine Gemeinde</i> mannen in Spanish Lookout.....	24
3.2.2. Verschuivingen in genderpatronen?.....	28
3.2.3 Instandhouding van genderpatronen door transnationalisme.....	31
3.3 Vrouwen en transnationalisme.....	34
3.3.1 Vrouwen in het privédomein.....	34
3.3.2 Identificatieproces en verschuivingen in het genderpatroon.....	36
3.3.3 Instandhouding van het genderpatroon door transnationalisme.....	40
3.4 Vergelijking.....	43
Discussie en Conclusie.....	46
Literatuurlijst.....	50
Bijlage 1: Summary of this thesis in the local language.....	54
Bijlage 2: Kaarten.....	57

INLEIDING

In Belize (voormalig Brits-Honduras), een land in Centraal-Amerika, leeft te midden van de regenwouden een bevolkingsgroep met een blanke huidskleur. Hun voorouders zijn afkomstig uit Friesland (Nederland) en zijn hier via een lang migratietraject, wat zich uitstrekt over vierhonderd jaar, beland. Ze spreken een eigen taal, het *Plautdietsch*, een mengelmoes tussen Duits, Nederlands en Engels. Deze groep leeft in een kolonie op een grondgebied van ongeveer 30.000 hectare wat privé-eigendom is. Ze stammen af van de volgelingen van Menno Simons, waardoor ze ook wel Mennonieten worden genoemd. Zelf bestempelen ze zich als *Dietsche*. Ze zijn een groepering binnen de wereldwijde transnationale Mennonietengemeenschap, die zich uitstrekt over verschillende landen. Deze groepering noemt zichzelf de *Kleine Gemeinde* en woont in een kolonie, een privé-gebied van dertigduizend hectare, waar alleen Mennonieten leven en werken.

Deze Mennonietengemeenschap is ondanks haar transnationale karakter op veel gebieden niet erg veranderd. In verband met het wetenschappelijk debat over de veranderingen door transnationalisme is dit verwonderlijk. Ons centraal argument in deze thesis is dan ook dat het transnationalisme van deze *Kleine Gemeinde* Mennonieten niet per definitie voor verandering in de gender rollen hoeft te zorgen. Integendeel, wij stellen dat transnationalisme bij de *Kleine Gemeinde* Mennonieten meewerkt aan een reproductie van de genderrollen. Dit willen we bewijzen aan de hand van de rigide genderpatronen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout. De *Kleine Gemeinde* Mennonieten in Spanish Lookout zijn dus zeer transnationaal. Het is heel interessant hoe men, ondanks alle veranderingen die ook in Spanish Lookout plaats vinden, de eigen identiteit als *Kleine Gemeinde* Mennoniet min of meer vast kan houden. Dit is opmerkelijk, het zou voor een geïsoleerde kolonie namelijk makkelijker zijn om de eigen identiteit vast te houden, dan voor een mobiele transnationale groep. Vooral de rolverdeling is nog erg traditioneel in Spanish Lookout. De wetenschappelijke relevantie van ons onderzoek is dan ook dat transnationalisme niet per definitie voor verandering hoeft te zorgen in een traditionele gemeenschap, dit in tegenstelling tot wat de meeste wetenschappers beweren. Onder andere Vertovec (2009), Buijs (1993) en Dannecker (2005) stellen namelijk dat transnationalisme een *force of change* is, dat door transnationalisme transformaties ontstaan, ook wat betreft genderrollen. Wij hebben ondervonden dat in dit specifieke geval transnationalisme eerder een *force of stability* is.

Om de Mennonietengemeenschap in Spanish Lookout van binnen uit te bestuderen, is het veldwerk een geschikte methode. Voor ons bachelor onderzoek hebben we elf weken de tijd gehad om deze samenleving te onderzoeken. Vaak strekt een veldwerkperiode zich uit over een jaar, maar wij denken, doordat we met twee personen intensief met de mensen hebben

meegeleefd gedurende deze periode, ook bepaalde conclusies te kunnen trekken over de Mennonietengemeenschap in Spanish Lookout. Voor ons veldwerk hebben we er voor gekozen om allebei in een ander gastgezin te verblijven zodat we makkelijker opgenomen werden in de gemeenschap. We hebben allebei onze tijd doorgebracht in een gezin wat tot de *Kleine Gemeinde* behoorde. Dankzij ons gastgezin kwamen we vooral in de begintijd in contact met verschillende mensen in de gemeenschap, later hebben we ook zelfstandig contact gemaakt met mensen die we via ons gastgezin niet snel zouden ontmoeten, omdat het buitenstaanders waren of dat het Mennonieten waren die tot een andere kerk behoorden. Veel van onze informatie hebben we verkregen door participerende observatie wat het beginsel principe is van veldwerk. Veldwerk hebben we ook als een echte benadering gebruikt, zodat dat onze paraplumethode was, waaronder alle andere wijze van dataverzameling vielen (DeWalt and DeWalt 2011:3). Naast participerende observaties hebben we veel informele gesprekken gehad, open interviews, en wat meer specifiek, semigestructureerde interviews. Toen we in de kolonie aankwamen hebben we allebei een landkaart van Spanish Lookout gekocht en daar de belangrijkste plaatsen ingetekend, zoals de kerk, agrarische bedrijven, scholen, belangrijke personen enz. Daarnaast hebben we familiesamenstellingen opgetekend, wat meer een kwantitatieve methode is, en we hebben contact gezocht met belangrijke personen in de kolonie zoals predikers en schooleraars. Doordat de Mennonieten altijd hard aan het werk waren en daarna vroeg naar bed gingen was het best lastig om afspraken voor een semigestructureerd interview te maken, voor ons veldwerk was het daarom praktischer om in het dagelijks leven contact te maken, te participeren en informele gesprekken aan te gaan. Ook het woord interview schrikte in het begin nogal af, het was beter om te vragen: “Mag ik even langs te komen en een paar vragen stellen.”

Ons onderzoek is een comparatief onderzoek, wat betekent dat we op één variabele, namelijk gender, elkaars onderzoek vergelijken. De genderrollen in Spanish Lookout onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten zijn erg rigide. Onze projectgroep bestond uit een vrouw en een man, daardoor was onze doelgroep in de kolonie erg verschillend en was het ook makkelijker voor ons om toegang te krijgen tot de eigen sekse (DeWalt and DeWalt 2011:101). Zoals gezegd is de Mennonietengemeenschap wereldwijd verspreid vanwege hun religie waardoor ze op vele plaatsen vervolgd zijn, of niet meer konden blijven wonen vanwege hun principes, in hun migratietraject bleef er altijd een progressief deel achter in het land, en het conservatieve deel scheidde zich af en trok verder. Deze migratietrajecten zijn in een wereld met toenemende mondialisering complexer geworden, omdat veel Mennonieten onderling huwen en terug gaan naar Canada, Mexico of Duitsland. De Mennonietengemeenschap is dus erg transnationaal op verschillende manieren. Binnen de wereldwijde Mennonietengemeenschap is Spanish Lookout

een kolonie, maar wel met een unieke eigen identiteit, die gestempeld is door de *Kleine Gemeinde*.

De vraag waarmee wij in eerste instantie ons onderzoek begonnen luidde als volgt: *Wat is het verschil in het (transnationaal) identificatieproces tussen mannen en vrouwen van de Kleine Gemeinde in Spanish Lookout, Belize?*² Deze vraag is comparatief samengesteld; Leendert heeft de mannen onderzocht door met ze samen te werken, te praten en semigestructureerde interviews te houden, Natasja heeft volgens hetzelfde principe de vrouwen van de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout onderzocht. Dit was een logische indeling, ook voor onze informanten, omdat er in Spanish Lookout (en zeker binnen de *Kleine Gemeinde*) een sterk van elkaar gescheiden mannen- en vrouwencultuur heerst.

We willen ons centraal argument onderbouwen, door te laten zien dat de traditionele genderrollen binnen de *Kleine Gemeinde* gereproduceerd worden door transnationalisme. Dit willen we wetenschappelijk onderbouwen met een theoretisch gedeelte. Daarna gaan we over tot onze context waarin we de onderzoeksgroep en locatie positioneren te midden van dit wetenschappelijk debat. Na dit theoretische gedeelte gaan we over tot de empirische hoofdstukken, waarin we de theorieën willen koppelen aan de door ons gevonden data in het veld. In het eerste hoofdstuk willen we ingaan op de genderrollen in Spanish Lookout, hoe deze zich tot elkaar verhouden en wat het belang is van deze genderrollen voor de manier van leven in deze kolonie. Hierna willen we specifiek gaan kijken naar de manier waarop *Kleine Gemeinde* mannen transnationaal zijn en of en hoe hun genderrol hier een rol in speelt en hierdoor beïnvloed wordt. In het daaropvolgende hoofdstuk willen we hetzelfde doen voor de *Kleine Gemeinde* vrouwen in Spanish Lookout. Vervolgens zullen we in het derde empirische hoofdstuk een vergelijking maken tussen de manieren waarop mannen en vrouwen transnationaal zijn en de verschillen analyseren. In de conclusie grijpen we terug op het wetenschappelijk debat, belichten we onze belangrijkste bevindingen en komen we terug op ons centraal argument, ook willen we hier aanbevelingen doen voor verder onderzoek.

² We waren aanvankelijk begonnen met deze hoofdvraag, tijdens het schrijven van onze thesis zijn wij afgeweken van onze hoofdvraag, en hebben ons gebaseerd op een centraal argument.

1. THEORIEVORMING

In dit theoretische gedeelte willen we ingaan op de concepten die van belang zijn voor ons onderzoek. In ons onderzoek onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten is gebleken dat transnationalisme inherent gekoppeld is aan hun identiteit. Ze zijn vanaf de zestiende eeuw gekenmerkt door opeenvolgende migraties. In tegenspraak met wat veel wetenschappelijke auteurs beweren zorgt dit transnationalisme niet per definitie voor grote veranderingen in deze identiteit, dit willen we aantonen door ons te focussen op gender. In de bestaande genderpatronen in de Mennonietengemeenschap in Spanish Lookout blijkt een zichzelf reproducerende werking te zitten die ondanks, of dankzij transnationalisme bewaard blijft binnen de gemeenschap. Daarom willen we in dit theoretisch kader eerst kort ingaan op migratie, omdat dit een rol speelt in de identiteitsconstructie van de Mennonieten. Hierna gaan we in op transnationalisme, dit is een zeer belangrijk concept voor onze casus, we noemen hierin de belangrijkste auteurs en de theorieën die belangrijk zijn voor ons onderzoek. Binnen transnationalisme en de continue migratie wordt de identiteit van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten vormgegeven, de derde paragraaf gaat dan ook over het identificatieproces, dit identificatieproces verloopt voor mannen en vrouwen verschilt, de constructie van gender speelt een grote rol. Binnen deze transnationale gemeenschap is het belangrijk om een community te hebben, een 'thuis' waarbinnen de identiteit en de bestaande genderrollen geconsolideerd en gereproduceerd kunnen worden.

1.1 MIGRATIE

Het belang van migratie binnen ons argument is dat transnationalisme geen nieuw fenomeen is voor de Mennonieten, omdat ze vierhonderd jaar lang al migreren en daarom transnationale contacten onderhouden met familie. Migratie heeft ervoor gezorgd dat ze een mobiele identiteit hebben ontwikkeld die ervoor zorgt dat ze hun eigen leefpatronen kunnen bewaren in een andere omgeving. Daarom zullen we hier kort ingaan op het concept migratie.

In migratiestudies zijn er verschillende conceptuele benaderingen en theoretische stromingen die migratieprocessen proberen te verklaren. Migraties verschillen in motief, afstand en verblijfsduur, waardoor er geen eenduidige definitie bestaat van het begrip migratie. We volgen de benadering van Castles en Miller (2009:21), die stellen, dat migratie een proces is dat elke dimensie van het sociaal bestaan van de mensheid beïnvloedt, en zich ontwikkelt tot complexe dynamica die invloed hebben op de migrant, alsook op niet-migranten. Door wetenschappers is geprobeerd om deze complexe processen in een theorie te vangen. Van al deze theorieën doet de humanistische benadering het meest recht aan de individuele migrant en het migratieproces, omdat het individuen en hun gedrag, gedachten, gevoelens en

prioriteiten waarde geeft, binnen de context waarin deze migranten zich bevinden. (Boyle et al 1998:58). Vanuit deze benadering kunnen we de Mennonieten in Spanish Lookout het beste bestuderen, omdat het een unieke casus is die zich niet gemakkelijk laat vangen in een overkoepelende migratietheorie.

In migratiestudies wordt een verschil gesuggereerd tussen mannen en vrouwen in de wijze waarop zij het migratieproces ervaren. Een voorbeeld van een dergelijk verschil is dat vrouwen meer veerkracht en aanpassingsvermogen tonen dan mannen (Colson in Buijs 1993:4). Dit heeft ook gevolgen voor de verschillen in het thuisgevoel en de transnationale banden die mannen en vrouwen ontwikkelen. In het empirische deel zal hier op teruggerepen worden en zal worden gekeken of dit ook daadwerkelijk geldt voor onze casus.

1.2 TRANSNATIONALISME

Er is veel geschreven over transnationalisme, in dit stuk willen we enkele zaken bespreken die van belang zijn voor ons onderzoek. We willen ingaan op de wijze waarop transnationalisme kan zorgen voor veranderingen. Daarnaast kijken we naar de manier waarop wereldwijde gemeenschappen en identiteiten in stand kunnen worden gehouden door transnationalisme.

Veel onderzoekers beargumenteren dat mondialisering leidt tot een snelle uitbreiding van transnationale gemeenschappen (Vertovec in Castles and Miller 2009:31). Een bruikbare definitie van transnationalisme voor ons onderzoek geven Glick Schiller, Basch en Blanc Szanton (1995:48), zij stellen dat transnationale migratie een proces is waarbij immigranten grensoverschrijdende sociale relaties hebben met zowel hun thuisland als het land waar ze nu wonen. Als het gaat om het bestuderen van transnationale migranten is het belangrijk om in gedachten te houden dat transnationale migranten zijn ingebed in meerlaagse sociale velden. Om deze activiteiten en belevingen van de migranten echt te begrijpen, dienen hun levens bestudeerd te worden in het licht van deze meerdere lagen. Dit is toe te passen op de Mennonieten in Spanish Lookout, en dit heeft ook invloed op hun identificatieproces. De transnationale contacten van individuen moeten gezien worden in het licht van hun familie en gezinssituatie en hun participatie in politieke, religieuze, en gemeenschappelijke organisaties en hun relatie tot nationale en internationale overheden waarin de transnationale activiteiten zich manifesteren (Levitt, DeWind and Vertovec 2003:567). Deze transnationale contacten zijn voor zowel mannen als vrouwen verschillend. Zoals Nagel (2003) stelt is gender altijd aanwezig in internationale relaties, aangezien de hele wereld gender geladen is. (Nagel 2003:226).

Vertovec (2009) stelt dat transnationalisme alles te maken heeft met transformaties. Deze transformaties komen voort uit de sociale veranderingen die transnationalisme met zich meebrengt, in contrast met veranderingen die plaatsgebonden zijn (Vertovec 2009:21,22). Door transnationalisme ontstaan transnationale sociale transformaties en religieuze transformaties.

Op veel gebieden ontstaan zo transformaties, waardoor transnationalisme een grote invloed heeft op de veranderingen in de huidige wereld. Dit is ook terug te zien bij de Mennonieten in Belize, door deze transformaties verandert hun staat van bewustzijn. Zij hebben vooral te maken met transnationale sociale formaties, doordat zij een steeds groter en wereldwijder netwerk krijgen omdat Mennonieten op veel plaatsen in de wereld wonen. Ook religieuze transformatie heeft betrekking op de Mennonieten in Belize, zo hebben ze een religieuze identiteit opgebouwd die binnen transnationalisme verandert. Binnen deze religieuze identiteit hebben mannen en vrouwen verschillende rollen, ook deze rolverdeling kan een transformatie doorstaan. Vertovec stelt hier dus dat transformaties belangrijk zijn binnen transnationalisme. Hier willen we later nog op terugkomen, en dan zullen we laten zien dat transnationalisme niet per definitie transformatie met zich mee brengt als we kijken naar de genderverhoudingen binnen de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout. Dit stelt bijvoorbeeld Dannecker (2005) wel in haar artikel over transnationale migratie tussen Bangladesh en Maleisië, en de rol van gender hierin. Zij toont in dit artikel aan dat transnationalisme in deze context wel zorgt voor gendertransformaties.

Ook definieert Vertovec transnationalisme, hij stelt dat transnationalisme een conditie omschrijft waarin, ondanks grote afstanden en de aanwezigheid van internationale grenzen, sommige vormen van relaties door transnationalisme mondiaal sterker zijn geworden en nu plaatsvinden over de hele aarde (Vertovec 2009:3). Hij doet dit door verschillende benaderingen van transnationalisme te beschrijven, waarvan we er op twee dieper willen ingaan, namelijk transnationalisme als een soort bewustzijn en transnationalisme als een (re)constructie van 'plaats' of lokaliteit (Vertovec 2009). Transnationalisme kan zich ten eerste manifesteren in een bepaald gevoel van bewustzijn. Er moet namelijk een bepaald gemeenschappelijk bewustzijn of een bundel van ervaringen zijn die veel mensen bindt in sociale vormen of netwerken (Vertovec 2009:6). Ook stimuleert het besef van multi-lokaliteit het verlangen om zichzelf te verbinden met anderen, zowel 'hier' als 'daar', en zowel mensen die dezelfde *routes* delen als mensen die dezelfde *roots* delen (Vertovec 2009:6). Deze benadering is toe te passen op de genderverhoudingen in Spanish Lookout, omdat door de verbintenis met andere Mennonieten zij de genderverhoudingen in stand houden en zo door dezelfde genderverhoudingen met elkaar verbonden zijn.

Vertovec noemt veel benaderingen en formaties van transnationalisme, maar een belangrijke component missen we in zijn boek, en dat is de invloed van gender, hij noemt dit maar heel sporadisch. Ook in het artikel "*Rethinking transnational studies, transnational ties and the transnationalism of everyday life*" van Boccagni (2012) waarin er een terugblik op transnationalisme in de literatuur wordt geworpen is de gendercomponent geheel afwezig. Wij stellen dat gender zeker een belangrijke rol speelt in transnationalisme. Zoals Buijs (1993) stelt

in haar boek *"Migrant Women"* is er zeker verschil te zien in de ervaringen van mannelijke en vrouwelijke migranten. We verwachten dat dit verschil tussen mannen en vrouwen ook te zien is bij de Mennonieten, vooral omdat de rolverdeling erg strikt is onder deze religieuze groepering. Ook Mahler en Pessar stellen dat gender zeker een grote rol speelt in transnationalisme, en zelfs voor transformaties kan zorgen. Ze stellen dat transnationalisme vrouwen op sommige punten meer macht geeft, zo stellen ze dat vrouwen die in de 'thuisgemeenschap' onderdrukt worden, in de transnationale context zich meer los kunnen maken van deze onderdrukking, het kan zorgen voor situationeel feminisme (Mahler and Pessar 2006:824-825).

Vertovec (2001) noemt ook een aantal punten van kritiek op de transnationale benadering, hiervan willen we er een paar die relevant zijn voor ons onderzoek uitlichten. Als kritiekpunt stelt hij dat technologisch determinisme niet een sterk argument is voor het huidige transnationalisme. Ook zegt Vertovec dat veel sociale wetenschappers stellen dat het proces van transnationalisme zoals het zich nu manifesteert rond de begin jaren '90 in gang is gezet, er is de laatste jaren wel een versnelling door de technologie (Vertovec 2001:576-577). Transnationalisme manifesteerde zich in de 20^e eeuw al in geruime mate onder mensen in de diaspora en ook in de transnationale Mennonietengemeenschap. Zij zijn dus al veel langer transnationale migranten en hiermee kan dit kritiekpunt ter discussie worden gesteld. We kunnen ook bij de Mennonieten zien dat de intensiteit van transnationalisme sterk is toegenomen de laatste decennia. Door deze transnationale netwerken is de mobiliteit onder de Mennonieten toegenomen in de 20^e eeuw. Deze toegenomen mobiliteit kan zorgen voor een verschil in transnationalisme onder mannen en vrouwen of voor een verschuiving in de strikte rolverdeling tussen mannen en vrouwen door invloeden van transnationale banden en mobiliteit.

1.3 TRANSNATIONALISME EN IDENTIFICATIE

Zoals we zullen zien in hoofdstuk drie heeft transnationalisme veel invloed gehad op de Mennonieten. In deze paragraaf willen we kijken op welke wijze transnationalisme samenhangt met het identificatieproces van een bevolkingsgroep. Transnationalisme beïnvloedt de vorming van een identiteit, maar transnationalisme en mobiliteit kunnen ook onderdeel zijn van een identiteit. We gaan onder andere in op collectieve en sociale identiteit. Deze identiteit is bij de Mennonieten gevormd door hun transnationale leven, maar lijkt door een sterke collectieve identiteit niet erg gevoelig te zijn voor veranderingen. De genderverhouding speelt een grote rol in het in stand houden van deze collectieve identiteit. Eerst komen de theoretische benaderingen van transnationalisme en identiteit aan bod, die belangrijk zijn om de theorie in de lokale context te implementeren.

Mensen kunnen verschillende sociale identiteiten hebben waarmee ze hun persoonlijke identiteit vormen, de verschillende sociale identiteiten bepalen samen de collectieve identiteit. Ze gebruiken deze identiteit om hun belangen na te streven, maar tegelijkertijd is sociale identiteit een fluïde concept, wat geconstrueerd wordt door de omstandigheden, zoals transnationalisme, en de collectieve identiteit van een groep. Door transnationale banden is collectieve identiteit problematisch geworden, omdat het hierdoor een veel bredere context heeft gekregen. Collectieve identiteit is daardoor niet meer plaatsgebonden. Bij de Mennonieten wordt de collectieve identiteit mede vormgegeven door transnationalisme, dit zou op een grotere fluiditeit kunnen duiden. Maar in alle omstandigheden is identiteit geen vast gegeven, daarom dienen we het woord identificatie te gebruiken, wat duidt op een proces (Jenkins 2008:5). Dit proces van identificatie wordt door zowel mannen als vrouwen op een andere wijze geconstrueerd en zeker als er sprake is van een rigide rolverdeling.

In dit identificatieproces spelen nog meer factoren een rol, namelijk de wijze waarop migranten assimileren in het vestigingsland en de wijze waarop het ontvangende land open staat voor nieuwkomers. Veel migranten populaties (waaronder de Mennonieten) hebben onafhankelijk van de natiestaat, netwerken waarin zij stabiliteit en vertrouwen creëren, binnen de natiestaat gevormd (Eriksen 2007:95). De nationale identiteit die onderdeel is van de sociale identiteit, is portabel geworden onder migranten en dit is gecombineerd met een tendens waarin men lidmaatschap claimt in meer dan één plaats (Sassen 1998). De identiteit van Mennonieten is gekoppeld aan migratie, waardoor hun identiteit portabel is geworden en hun inherente mobiliteit onderdeel is geworden van hun identiteit. Transnationale banden van migranten leveren aan de andere kant een spanningsveld op met de integratie in het land waarin men woont en de loyaliteit aan de natiestaat, anderen stellen dat de democratie juist versterkt wordt door de publieke erkenning en representatieve van de multipale transnationale identiteiten, vaak gaan deze transnationale banden gepaard met een ontwikkeling van een sterke gemeenschap (Vertovec 2010:89-92).

Voor een individu of een collectieve groep, kunnen er meerdere identiteiten bestaan, deze pluraliteit van identiteiten is een bron van stress en tegenstrijdigheid, in de representatie van deze groep en de sociale interactie (Castells 2010:6). De wijze waarop hiermee omgegaan wordt door het ontvangende land kan op twee manieren effect hebben op etnische groepen, enerzijds met een extreme openheid tegenover etnische groepen en het verlenen van burgerschap en geleidelijke acceptatie van culturele diversiteit. Dit kan leiden tot het ontstaan van etnische gemeenschappen, dit is ook gebeurd met Spanish Lookout. Anderzijds, als de houding van het ontvangende land ongastvrij is, kan dit leiden tot het ontstaan van etnische minderheden (Castles and Miller 2009:34). De dualiteit van transnationalisme heeft effect op het ontwikkelen van een sociale identiteit. Om de prevalentie van transnationaal burgerschap te

erkennen, worden termen gebruikt als: flexibel (Ong 1999), postnationaal (Soysal 1994), transnationaal (Bauböck 1994). De rechten en plichten zijn niet anders dan bij niet-transnationale burgers, maar kunnen in transnationaal burgerschap wel andere consequenties hebben (Fox 2005:171-173). De Mennonieten hebben hun rechten en plichten vooraf vast laten leggen, voordat ze besloten te migreren, deze rechten en plichten zijn verschillend voor mannen en vrouwen (Dick et al 1957). Bradatan en anderen (2010) gaan hier verder op in als ze de vraag stellen hoe sociale identiteit binnen het kader van transnationalisme past. Er wordt vaak gesteld dat het behoren tot een groep uitsluiting van andere groepen inhoudt. Transnationalisme echter, past binnen de postmoderne theorievorming van de fluïde identiteit, en zou gezien moeten worden als een vorm van sociale identiteit die grenzen overschrijdt, net zoals nationalisme gezien wordt als een onderdeel van de sociale identiteit (Bradatan et al 2010:172, 173). Identificatie hangt niet alleen af van een (transnationale) groep, het ontvangende land en de geschiedenis die men deelt, maar een combinatie van deze drie elementen (Bradatan et al 2010:175). Dolby and Cornbleth (2001) maken hetzelfde punt als ze stellen dat identiteit fluïde is.

Transnationalisme heeft, zoals we net gezien hebben, invloed op de vorming van de sociale identiteit, ook heeft de sociale identiteit invloed op de determinanten van transnationalisme (religie, werk, familie, etniciteit). De manier van natievorming en de wijze waarop men transnationale banden onderhoudt met dezelfde etnische groepen worden door deze determinanten van transnationalisme beïnvloedt. Aangezien Mennonieten uit West-Europa komen zouden zij hun etniciteit ook voornamelijk op gedeelde geschiedenis hebben gebaseerd, tegelijkertijd is voor een transnationale groep gezamenlijke afstamming ook belangrijker geworden, aangezien zij allen volgelingen van Menno Simons zijn, hun geestelijke vader uit Friesland (Roessingh en Plasil 2009). Deze afstamming en gedeelde religie, is belangrijk voor de vorming van een collectieve identiteit. Transnationalisme maakt deel uit van de collectieve en individuele identiteit van Mennonieten, mobiliteit is onderdeel van hun identificatieproces, dus ze zijn inherent mobiel en niet incidenteel zoals bij migratie. De mobiliteit van Mennonieten heeft invloed op hun transnationaal identificatieproces. Toch worden de Mennonieten niet alleen gekenmerkt door hun mobiliteit, zij construeren binnen de transnationale Mennonietengemeenschap een 'thuis' op een specifieke locatie. In het volgende gedeelte zullen we zien hoe zij hun 'thuis' creëren. Ook zullen we ingaan op de relatie van het creëren van een 'thuis' tot gender.

1.4 IDENTIFICATIE EN HOME EN BELONGING.

'Oost, west, thuis best' of '*home, sweet home*' zijn hele bekende gezegdes. Maar waar is 'thuis' in de huidige wereld van transnationalisme en mondialisering? Hobsbawm toont het aan in de

Duitse taal; *Heim* zit opgesloten in *Heimat*, het is individueel, maar onderdeel van het collectieve, een sociaal en cultureel begrip waar we ons mee identificeren en naar verlangen en waar anderen van buitengesloten zijn (Hobsbawm 1991:63). Mensen zijn altijd en tegelijkertijd nooit *at home* stelt Auge in Rapport en Dawson (1998). In de voorgaande paragrafen hebben we gezien dat mondialisering en transnationalisme de hele wereld min of meer hebben veranderd. '*Home is where the heart is*', is een gezegde dat tegenwoordig steeds meer toepasbaar is geworden. 'Thuis' hoeft namelijk niet daar te zijn waar iemand woont, maar daar waar iemands hart ligt. 'Thuis' brengt verlangen en herinnering, het gevoelsmatige en het psychische, het ruimtelijk en het tijdelijke het lokale en mondiale samen (Rapport en Dawson 1998:8). Massamigratie heeft geleid tot nieuwe vormen van transnationale verbondenheid, het verbindt mensen intercontinentaal, vaak door verwantschap (Eriksen 2007). Om deze reden is het ook gewenst 'thuis' niet noodzakelijkerwijs aan een plaats te koppelen, maar een mobiele conceptie van 'thuis' te definiëren als een begrip wat 'plurilokaal' is (Rouse 1991 in Rapport en Dawson 1998:7). Espiritu (2003:2) definieert 'thuis' als een private en huiselijke ruimte maar ook als een grotere geografische plaats waar iemand behoort, zoals een gemeenschap, dorp, stad en land. Toch gaat in ons onderzoek naar de Mennonieten in Belize het thuisgevoel nog verder, het is voor hen namelijk grensoverschrijdend. Mennonieten kennen het thuisgevoel binnen een natie niet, omdat zij geloven dat heel de wereld van God is, zij geloven niet in landsgrenzen en 'thuislanden'. Bradatan en anderen(2010) stellen dat immigranten met hun ziel 'thuis' wonen en met hun lichaam in het buitenland. Ze stellen verder dat immigranten zich als vluchtelingen zullen voelen in de nieuwe gemeenschap en dat ze altijd uit zullen zien naar het moment van terugkeren en geen interesse zullen hebben om te interacteren in de gemeenschap van het nieuwe land (Bradatan et al 2010:174-175). Dit is tegenstrijdig met de wijze waarop Mennonieten als immigranten leven, zij hebben geen drang om terug te keren naar hun thuisland. Religie beïnvloedt het vormen van een thuis op twee manieren. Aan de ene kant zorgt het ervoor dat religieuze groepen transnationale banden onderhouden, maar aan de andere kant wordt dezelfde religie in verschillende plaatsen op een andere wijze geconstrueerd (Levitt 2001).

De veelheid aan transnationale netwerken zorgt voor een ander gevoel van thuis voor transnationale migranten. De manier waarop zij deze netwerken gebruiken beïnvloedt hun thuisgevoel in een bepaald land of niet in een specifiek land maar in een transnationale gemeenschap. Wij zullen laten zien dat Mennonitische mannen en vrouwen op verschillende wijze de netwerken gebruiken, en zo zal het thuisgevoel voor mannen en vrouwen ook op verschillende wijze tot uiting komen. Als er bijvoorbeeld een verschil is in fysieke mobiliteit tussen mannen en vrouwen heeft dit waarschijnlijk invloed op de wijze waarop zij een thuisgevoel creëren. Beweging staat centraal in de relatie tussen wezens en hun omgevingen

(Kirby 2009:15). Het menselijk bestaan ontvouwt zich niet in plaatsen maar op paden, deze paden zijn weer met elkaar verbonden waar inwoners elkaar ontmoeten. Het is als een bol wol, hoe meer draden elkaar raken hoe groter de dichtheid van de bol (Ingold in Kirby 2009:33). Dit is ook te zien bij de Mennonieten, zij zorgen met elkaar voor de dichtheid van een plaats, maar zij zijn niet door deze plaatsen met elkaar verbonden maar door hun 'levenspaden'. Daarom zouden we kunnen spreken van '*global Mennonites*'. De Mennonieten voelen zich minder verbonden met een land dan met hun religieuze groep.

Netwerken zorgen ervoor dat de wereld een 'kleinere plaats' wordt in onze beleving (Castells 1996:469). Deze netwerken lijken *open-ended*, maar de grenzen kunnen net zo strak zijn als die van de gesloten structuur (Eriksen 2007:76). Dit zien we bij de netwerken van de Mennonieten in Belize, deze zijn voor niet-Mennonieten erg gesloten. Dit heeft te maken met hun gevoel van bewustwording in het vormen van hun thuis, de gemeenschap is voor Mennonieten heel belangrijk om een thuisgevoel te creëren in hun bewustzijn. Mensen proberen normaliter hun identiteit te bepalen aan de hand van hun plaats, zoals studies van *place identity* laten zien (Cuba & Hummon 1993 in Bradatan et al 2010:175), Mennonieten proberen binnen de 'space' door middel van transnationale *flows* hun identiteit te construeren, terwijl de plaatsen waar zij zich gevestigd hebben op verschillende wijze hun identiteit construeren. Er vindt een kruisbestuiving plaats tussen *place* en *space* in de constructie van hun gemeenschappelijke identiteit. Hoe langer de Mennonieten in Belize leven, hoe meer ze geworteld raken in Belize, vooral door hun economische positie en de vrijheid die ze in Belize hebben om in hun eigen kolonie hun religie uit te oefenen (o.a. Roessingh en Plasil 2009).

1.5 DE ROL VAN GENDER

In het bovenstaande is veel geschreven over migratie, transnationalisme, identiteit en de constructie van *home*. In Spanish Lookout komen al deze concepten tot uiting. Er is een belangrijk fenomeen wat deze concepten beïnvloedt, namelijk gender. In Spanish Lookout heerst een strikte rolverdeling, wat ervoor zorgt dat er een reden is om aan te nemen dat gender van invloed is op alle bovenstaande concepten. In de theorievorming van transnationalisme heerst een opmerkelijke genderbias. Toch blijkt dat sommige schrijvers er aandacht aan schenken, en dan vooral in verband met migratie (Buijs 1993, Mahler and Pessar 2006). Dat transnationalisme kan zorgen voor gendertransformaties heeft onder andere Dannecker (2005) aangetoond in haar onderzoek naar transnationale migratie tussen Bangladesh en Maleisië. En volgens Good Gingrich en Preibisch (2010) zorgt transnationalisme voor verwarring bij Mennonietenvrouwen, ze komen door migratie namelijk achter de dubbele verbintenis van transnationalisme, wat lang niet altijd gemakkelijk is voor hun levensstijl, ze voelen zich heen en weer geslingerd tussen de gemeenschap en de buitenwereld (Good Gingrich

and Preibisch 2010:1505-1506). Komen deze gendertransformaties door transnationalisme in Spanish Lookout ook voor, of blijft de gemeenschap ondanks het toenemende transnationalisme juist conservatief, hier komen we later op terug. Wij denken ook dat gender een cruciaal concept is om transnationalisme en de constructie van identiteit en home te doorgronden.

Voor het belang van ons onderzoek willen we aan het einde van dit hoofdstuk gender kort definiëren. Jansen (1987) geeft een duidelijke definitie van het woord gender, gender houdt volgens hem in dat er door mensen geconstrueerde culturele categorieën van mannelijkheid en vrouwelijkheid zijn (Jansen 1987: 176). Deze term heeft als voordeel dat men uitdrukking kan geven aan de variëteit die er bestaat in betekenissen van mannelijkheid en vrouwelijkheid. In deze term wordt elke vorm van biologische determinatie uitgesloten. Dit is interessant omdat de Mennonieten wel in een biologische, primordiale determinatie geloven. Zij geloven namelijk dat de constructie van mannelijkheid en vrouwelijkheid wordt besloten door God. Bij de *Kleine Gemeinde* Mennonieten is gender bepalend voor een groot deel van het leven, het bepaalt namelijk het domein waarin je leeft, de manier waarop je leeft en wat voor werk je doet. Ook je plaats in de samenleving hangt af van het feit of je man of vrouw bent, alsook de manier waarop je je kleedt. Gezien het feit dat genderrollen een grote rol spelen in het dagelijkse leven van Mennonieten, hebben deze invloed op het transnationalisme.

In dit hoofdstuk hebben we theorieën van migratie, transnationalisme, identiteit en thuis geschetst die samenkomen in de constructie van gender. Deze theorieën komen tot uiting in het leven van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten in Spanish Lookout, Belize. In het komende hoofdstuk gaan we een beeld schetsen van de gemeenschap waarbinnen deze transnationale connecties en mogelijke gendertransformaties plaatsvinden. We gaan zien in de lokale context waar deze theorieën tot uiting komen dat transnationalisme een andere uitwerking kan hebben, dan alleen verandering.

2. SPANISH LOOKOUT: EEN LAND OP ZICH

In dit hoofdstuk schetsen we de context van onze onderzoeksgroep. Eerst willen we een kort historisch overzicht geven van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten en hun migratieverleden. Daarna zullen we kijken naar de constructie van hun identiteit in relatie tot hun sociale omgeving, waarna we kort stil willen staan bij de situatie in ons onderzoeksgebied zoals we deze anno 2013 aantreffen.

2.1 HISTORISCHE ACHTERGROND

Belize is een klein landje in midden Amerika dat grenst aan Mexico en Guatemala. In dit kleine landje woont een strikte religieuze groep, de Mennonieten. Deze Mennonieten zijn vanaf 1958 vanuit Canada of Mexico naar Belize geëmigreerd en tegenwoordig leven er ongeveer 10.000 Mennonieten in Belize (Roessingh and Plasil 2009). Deze Mennonieten danken hun naam aan Menno Simons (1496-1561), een Anabaptist³ uit Friesland (Roessingh 2007:109). Zij verspreidden zich snel door Europa, waarna ze ook richting Rusland zijn gegaan en uiteindelijk naar de VS en Canada. Daarna trokken ze verder naar Mexico, daarna onder andere naar Belize, Costa Rica, Bolivia, Uruguay en Paraguay. Het begin van de migratie was veroorzaakt door vervolgingen, in andere landen kregen ze regels opgelegd van de overheid waar ze zich, vanwege hun religie, niet aan konden houden. Ook in Mexico zaten ze teveel vast aan het sociale veiligheidssysteem van de overheid zodat ze zochten naar een nieuw land, waar ze hun eigen regels en geloof in vrijheid konden naleven. Door het geboorteoverschot ontstond er een tekort aan goede landbouwgrond in Mexico en trokken ze naar Belize met toestemming van de toenmalige Britse regering. Toen men daar aankwam begonnen ze met het ontginnen van het oerwoud in Belize. (Roessingh 2007:110). Een belangrijk kenmerk van de Mennonieten wereldwijd is dat ze dezelfde taal spreken, namelijk *Plautdietsch*, een dialect dat voortkomt uit het 16^e eeuwse Duits en Nederlands (McCaffery 2008). Binnen de wereldwijde Mennonietengemeenschap bestaan verschillende groepen. Deze groepen kenmerken zich door een grote diversiteit in tradities en religieuze uitingen, maar vinden allemaal hun oorsprong in het middeleeuwse baptisme uit West-Europa.

In Belize zijn twee groepen Mennonieten gekomen. De *Altkoloniër* richtten twee kolonies op, Shipyard en Blue Creek. In Spanish Lookout stichtten de *Kleine Gemeinde* Mennonieten een gemeenschap. Dit is de gemeenschap waar wij onderzoek doen. De *Kleine Gemeinde* Mennonieten komen oorspronkelijk uit Rusland.

³ Anabaptisten worden ook wel gedefinieerd als wederdopers, mensen die als kind in de Rooms-Katholieke kerk gedoopt waren en zich vanuit hun geloofsovertuiging als volwassene opnieuw lieten dopen.

Deze groep is economisch gezien de meest succesvolle Mennonietengroep in Belize (Everitt 1983:83). Toen zij in 1958 in Spanish Lookout kwamen leek het een homogene groep met gedeelde normen en waarden. Toch was er vanaf het begin een conservatief deel en een meer liberaal gedeelte in de groep, dat bleek toen men auto's kon gaan gebruiken en het conservatieve gedeelte zich afsplitste en in Barton Creek ging wonen (Everitt 1983:85). De verschillende gemeenschappen hebben zich zelfstandig ontwikkeld, waardoor er grote verschillen bestaan tussen de groepen. Ook in Spanish Lookout zijn er de laatste twintig jaar verschillende groepen ontstaan (Roessingh and Plasil 2009:104). Dit blijkt uit het aantal kerken, eerst was de *Kleine Gemeinde* de leidende kerk, maar tegenwoordig zijn er meerdere kerken in Spanish Lookout⁴. Ondanks dat blijven de Mennonieten een gemeenschap vormen, die het liefst alleen met hun eigen groep samenwerkt (Roessingh and Plasil 2009).

2.2 IDENTITEITSVORMING VAN MENNONIETEN IN SPANISH LOOKOUT

Bij iedere migratie, blijft er een deel van de Mennonieten achter in het land en de (vaak) behoudende groepen migreren weer verder, hier zien we dat de conservatieve groepen mobieler zijn, omdat zij zich niet willen aanpassen aan de huidige regering in dat land. Omdat de gemeenschap voor Mennonieten erg belangrijk is (Roessingh 2007:109), willen ze contact blijven houden met de Mennonieten van dezelfde gemeenschap in hun vorige 'thuisland'. Ze onderhouden op deze wijze transnationale banden. De transnationale banden hebben invloed op het thuisgevoel en de sociale netwerken van de Mennonieten in Spanish Lookout. De netwerken die ze met Mennonieten wereldwijd hebben introduceren innovaties op verschillende niveaus: van moderne of betere (landbouw)machines naar religieuze en sociale veranderingen (Roessingh and Schoonderwoerd 2004:65). De Mennonietengemeenschap van Spanish Lookout is een progressieve gemeenschap, deze progressiviteit uit zich op technologisch en religieus vlak.

Mennonieten worden vaak gezien als de economische motor van Belize, en vooral de Mennonieten van Spanish Lookout (Roessingh and Boersma 2011:173). Naast het onderhouden van zakelijke banden met lokale bevolking van niet-Mennonitische afkomst, maken veel Mennonieten in Spanish Lookout ook deel uit van internationale netwerken. Deze netwerken bestaan onder andere uit families, religieuze broederschappen of organisaties in bijvoorbeeld Manitoba (Canada), Kansas (VS), en Chihuahua en Durango (Mexico) (Roessingh and Plasil 2009:101). In het geval van de Mennonietengemeenschappen in Belize is de collectieve identiteit een van de basiselementen van hun economische bestaan. Vertrouwen en erkenning zijn heel belangrijk om bijvoorbeeld met elkaar zaken te doen, daarom zijn dit fundamentele

⁴ De kerken die zich tegenwoordig in Spanish Lookout gevestigd hebben en ontstaan zijn vanuit de *Kleine Gemeinde* zijn: *EMMC*, *Eagle Rock*, *Amazing Grace*, *Fountain of Life* en de *Local church*

aspecten voor de vorming van een collectieve identiteit. Volgens Vertovec (2009:86-87) heeft het vormen van een collectieve identiteit alles te maken met het afbakenen van grenzen voor de gemeenschap waarin deze identiteit wordt vormgegeven, maar door mondialisering is dit afbakenen van grenzen niet meer nodig, omdat identiteiten door migratie over grenzen heen worden vormgegeven (Vertovec 2009:87). Zo zien we ook bij de Mennonieten in Spanish Lookout en in andere Mennonietengemeenschappen in Belize de invloed van transnationalisme en netwerken over grenzen heen op de vorming, of beter gezegd, het onderhouden van hun collectieve identiteit. Voor de buitenwereld lijkt het dat Mennonieten een sterke collectieve identiteit hebben, en dit is ook in veel opzichten zo. Toch is identiteit ook bij de Mennonieten fluïde, mede door de aanpassing aan externe omstandigheden en door de komst van moderne technologieën. De identiteit van de Mennonieten wordt wel door de jaren heen gekenmerkt door de genderconstructies voor enerzijds mannen en anderzijds vrouwen. Deze verschillende identiteit van mannen en vrouwen komt tot uiting in verschillende domeinen en zorgt ook voor verschillende transnationale projecten voor mannen en vrouwen. Hier komen we in de empirische hoofdstukken op terug.

De *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout heeft geen strenge regels wat betreft technologie, zoals sommige andere Mennonieten wel hebben, zodoende is het voor hen relatief gemakkelijk contact te onderhouden met Mennonieten in Canada en Mexico door moderne informatiemiddelen (Roessingh and Plasil 2009:66). Door deze transnationale banden is de *EMMC*⁵ ontstaan in Spanish Lookout, een gemeente die meer openstaat voor invloeden van buitenaf (Roessingh and Plasil 2009:67). Deze kerk heeft een missionair karakter. Hier zien we dat door transnationale banden transformaties binnen de religie kunnen ontstaan, zoals Vertovec (2009) beschreef. Deze transformaties drijven de gemeenschap op een bepaalde manier uiteen en er ontstaan conflicten. Als lid van de *Kleine Gemeinde* is iemand niet alleen lid van de kerk, maar is hij/zij ook direct lid van het sociale en financiële netwerk dat bij deze kerk hoort, wat bescherming inhoudt (Roessingh and Plasil 2009:104).

Het identificatieproces onder de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout speelt zich af in de context van andere Mennonietengemeenschappen in Belize. Ze vergelijken zichzelf voortdurend met de *Altkoloniër*⁶, zij wonen in Shipyard, Little Belize en Indian Creek. Met deze Mennonieten zijn ze historisch gezien het meest verwant en hadden ze de meeste overeenkomsten. Door een technologiestop bij de *Altkoloniër* zijn de *Kleine Gemeinde* relatief moderner dan deze Mennonieten. Andere Mennonieten waar Spanish Lookout veel mee te maken heeft zijn mensen

⁵ *Evangelical Mennonite Mission Church*

⁶ *Altkoloniër*, van oorsprong het meest verwant met de *Kleine Gemeinde*, maar door een technologiestop op alle moderne apparatuur en machines van na 1908, worden deze verschillen steeds groter, kledingvoorschriften worden ook strenger nageleefd bij deze groepering (zoals het niet mogen dragen van een riem, horloge, en het hebben van een hoed voor mannen. Het dragen van een grotere hoofddoek, of hoed voor vrouwen, lange jurken etc.).

uit Barton Creek, Springfield en Aqua Viva die uit hun gemeenschap zijn gestapt en het meest traditioneel zijn. De oorzaak hiervan is vaak religieus van aard.⁷

2.3 SPANISH LOOKOUT ANNO 2013

Spanish Lookout is een welvarende kolonie te midden van Belize, dat over het algemeen als ontwikkelingsland te boek staat.⁸ Door de Belizanen wordt het ook wel 'Little Texas' genoemd. Die benaming is niet heel verwonderlijk, het contrast tussen het inheemse gebied, en de kolonie van Spanish Lookout is op vele gebieden, zoals infrastructuur, winkels, bedrijven, religie, taal, uiterlijk van de Mennonieten, erg groot. De Mennonieten zien Spanish Lookout als 'een land in een land', dat is een terechte opmerking, omdat de kolonie ook als een volwaardig land zelfstandig functioneert met eigen elektriciteit, belastingen, scholen, kerken, infrastructuur en een eigen bestuur. De kolonie ligt ten noorden van de Belize rivier, doordat het land zo dicht bij de rivier ligt en bij het regenwoud, zijn de omstandigheden voor veeteelt en akkerbouw bijzonder gunstig. Het gebied dertigduizend hectare ligt vlakbij de Guatemalteekse grens. De kolonie is goed bereikbaar door een brug en geasfalteerde weg die vanaf de Western Highway richting het noordwesten loopt.

De mensen in Spanish Lookout werken hard, er zijn vooral veel boerenbedrijven en er zijn grote distributiebedrijven⁹ waar ze de oogst (inter)nationaal exporteren. Vrouwen doen de huishouding, sommige single vrouwen werken op kantoren of in de grote winkel. Het sociale systeem functioneert goed, men is altijd bereid om elkaar vanuit de kerk of familie te helpen, als men ziek of oud is.

Mannen zijn voornamelijk werkzaam in de agrarische sector, ze hebben veelal gemengde boerenbedrijven (akkerbouw en veeteelt). Ze zijn een belangrijke factor voor de economie en export van Belize. Doordat ze een gemengd bedrijf hebben, kunnen ze erg veel zelf doen en zijn ze tegelijkertijd ook heel zelfvoorzienend, ze zijn niet of zeer weinig afhankelijk van de consumptiemaatschappij. Er zijn de laatste tijd meer mannen werkzaam op het kantoor of in de winkel, vaak zijn deze bedrijven waar ze werkzaam zijn gerelateerd aan de agrarische sector. Vrouwen werken over het algemeen vooral in hun eigen huis. Aan de huishouding heeft een Mennonietenvrouw in Spanish Lookout een dagtaak, ze kookt, bakt, maakt het huis schoon, doet de was, en heeft een moestuin. Toch zijn er steeds meer jonge vrouwen die een baantje hebben, in een winkel bijvoorbeeld als caissière of op een kantoor als secretaresse of als lerares op

⁷ Oorzaken voor een splitsing zijn: interpretatie van de Bijbel, kledingvoorschriften, gebruik van elektriciteit, auto's, mobiele telefoon, verven van huizen, gebruik van het Engels etc.

⁸ Volgens een meting van het CIA World Factbook, leefde 41,3 % van de bevolking, in 2010, onder de armoedegrens.

⁹ O.a. Belcar voor de export van verschillende soorten bonen, Reimers Feedmill en Quality Feedmill voor de verwerking en export van soja, sorghum en mais en Western Diaries voor de export en verwerking van melk.

school. Toch is het nog heel normaal en gewenst dat als een vrouw trouwt, ze stopt met werken, en vooral als ze kinderen krijgt hoort ze zich volledig op de kinderen te richten.

Zoals we gezien hebben in de context is er de afgelopen tijd veel veranderd in Spanish Lookout. De kolonie is een onderdeel van het transnationale Mennonietennetwerk, maar heeft door de omstandigheden en de totstandkoming van de kolonie een uniek karakter ontwikkeld. In de volgende hoofdstukken willen we ingaan op de genderverdeling in Spanish Lookout. We zullen gaan zien dat transnationalisme niet de oorzaak is van veranderingen binnen de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout. Integendeel, het transnationalisme faciliteert de instandhouding van de genderrollen binnen de *Kleine Gemeinde*.

3. DE TWEE DOMEINEN IN SPANISH LOOKOUT

In de volgende hoofdstukken willen we de gevonden data koppelen aan de theorieën. Als eerste willen we ingaan op de genderrollen in Spanish Lookout. Daarna zal er een hoofdstuk over de genderrol van mannen in relatie tot transnationalisme zijn, en een hoofdstuk over de rol van vrouwen in relatie tot transnationalisme. Om deze thesis tot een goed comparatief onderzoek te maken hebben we de indeling van de hoofdstukken op elkaar afgestemd. Bij mannen en vrouwen wordt eerst het domein waarin ze zich begeven behandeld, daarna gaan we in op de verschuivingen in het genderpatroon en als laatste behandelen we de instandhouding van deze genderpatronen door transnationalisme. Voordat we daarna overgaan tot de conclusie willen we eerst een vergelijking maken waarin we de twee gescheiden werelden van mannen en vrouwen als het ware bij elkaar brengen en integreren tot één geheel, daarin blijkt dat de reproductie van genderrollen door het transnationalisme een gemeenschappelijk doel dient, namelijk het bewaken van de identiteit als *Kleine Gemeinde* Mennonieten.

3.1 GENDERROLLEN IN SPANISH LOOKOUT

Zoals aangetoond in het theoretische gedeelte is gender van groot belang voor de manier waarop mannen en vrouwen hun leven inrichten. Dit is cultureel gezien verschillend geconstrueerd (Jansen 1987). Vooral binnen de *Kleine Gemeinde* zijn deze rollen van groot belang. In deze paragraaf gaan we in op de rolverdeling van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten in Spanish Lookout. We kijken hierbij naar de rolverdeling binnen religie en het huwelijk. Uit de genderverdeling in Spanish Lookout blijkt dat mannen en vrouwen in verschillende domeinen optreden. Mannen treden vooral op in het publieke domein en vrouwen in het privé-domein, dit onderscheid maken we in de paragrafen waarin we de mannen en vrouwen afzonderlijk behandelen. Deze genderrollen beschrijven we, zodat er een beeld ontstaat van de genderdomeinen die in de transnationale context bestaan in de *Kleine Gemeinde*. In de daaropvolgende paragrafen wordt duidelijk dat deze genderrollen gereproduceerd worden door transnationalisme.

3.1.1 GENDER EN RELIGIE

Kwart voor negen op zondagochtend, het is al aardig druk op de wegen in Spanish Lookout. De familie Kornelsen is ook onderweg, net als bijna iedereen, naar de kerk. Na ongeveer vijf minuutjes rijden zijn ze er. Ze parkeren bij een ruwhouten, wit gebouw, waar al meerdere pick-ups geparkeerd staan. Ze stappen uit, samen met hun vijf kinderen. De kinderen zijn op hun zondags gekleed, de jongens in een blouse en lange broek, de meisjes in lange, kleurige jurken. Vader en moeder lopen hand in hand naar de kerk. Mijnheer

Kornelsen is net als zijn zoons gekleed in een blouse en lange broek, mevrouw Kornelsen net als haar dochters in een lange, zelfgemaakte jurk, maar, in tegenstelling tot haar dochtertjes, die nog niet gedoopt zijn, draagt zij een zwart kapje achterop haar hoofd. Bij de ingang van de kerk kijken mijnheer en mevrouw Kornelsen elkaar nog eens aan, glimlachen naar elkaar en laten elkaars hand los. Dan loopt mijnheer Kornelsen naar de linkerkant van de kerk, waar hij plaatsneemt tussen de mannen die daar al zitten. Mevrouw Kornelsen loopt naar rechts, en schuift in een bank waar enkele vriendinnen zitten. Een man met een zwarte broek en een witte blouse loopt naar de verhoging voor in de zaal. "Morijes", zegt hij: "tweehonderdviefentaantig von Dietsche book." Vervolgens zet hij in en de gemeente begint te zingen.

Bovenstaand vignet schetst een beeld van een doornsnee zondagmorgen in de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout. In een sociale situatie als deze zijn de genderrollen duidelijk aanwezig. Mannen en vrouwen zitten gescheiden in de kerk en hebben ook andere rollen tijdens de kerkdienst. De rol van de vrouw is hier meer passief, en de rol van de man is actiever. Een aantal mannen heeft de leiding over de gang van zaken tijdens de dienst. En een aantal vrouwen en jonge mannen leidt de zondagschool die tijdens het eerste half uur van de dienst plaats vindt. De voorganger is altijd een man, evenals de voorzanger. Uit dit vignet blijkt dat mannen in een publieke ruimte als de kerk, hun genderrol als leider vervullen, ook zijn er vaak predikers uit Canada en Mexico die in Spanish Lookout voorgaan. Mannen zijn in een sociale situatie als deze actief en vrouwen meer passief. Uit de kerk lopen de mannen naar rechts en de vrouwen naar links en blijven in groepjes met elkaar praten. Op de vraag waarom ze dat doen antwoordde een 19-jarig meisje: "We hebben het altijd zo gedaan en het lijkt mij gevaarlijk als mannen en vrouwen teveel contact met elkaar maken". Dit zou mogelijk tot immoreel gedrag leiden, vaak weten ze niet precies waarom iets gevaarlijk of bedreigend is, maar lijkt een verandering in de genderverdeling bijna altijd als gevaarlijk gezien te worden.

De kleding van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten is ook afgestemd op hun genderrol. Voor de Mennonieten is het belangrijk dat er een duidelijk verschil is in kleding tussen mannen en vrouwen. Vrouwen dragen daarom geen broeken, maar zelfgemaakte lange jurken. Ook dragen gedoopte vrouwen een zwart kapje achterop hun hoofd, dit gebeurt zowel in het publieke als in het privé domein. Dit doen ze om verschillende redenen, de belangrijkste is voor hen respect voor mannen, een vrouw zou zich niet snel met onbedekt hoofd onder mannen begeven, mannen zien het ook als een teken van gehoorzaamheid en onderdanigheid aan de man. Een 41-jarige huisvrouw vertelde dat ze gelooft dat het haar een schoonheid is van de vrouw die alleen voor haar man bestemd is. Dit staat ook in de Bijbel volgens haar: het is voor je man en voor de engelen, wat staat in de Bijbel, in 1 Korinthe 11:2-16. Ook wordt het volgens

haar gezegend door God, als je het niet los draagt omdat je dan minder aandacht krijgt van andere mannen op straat bijvoorbeeld.

3.1.2 GENDERVERDELING IN HET HUWELIJK

“The wife should definitely be a housekeeper and the man the person who provides the food as well as the spiritual food” (25-jarige jongen).

In het maatschappelijk leven is de man de kostwinner, ook is het de taak van de man om te zorgen dat er ook geestelijk voedsel is, dus ‘s ochtends uit de Bijbel te lezen en het gebed te doen. Vrouwen behoren na hun huwelijk thuis te zijn om kleding te maken, eten te koken, en het huis op orde te hebben, zeker als er kinderen zijn is het erg onwenselijk om veel van huis weg te zijn voor een vrouw. In dit dagelijkse leven staat de naam van de man symbool voor het gezin, de vrouw wordt dan ook aangesproken met de naam van haar man. Bijvoorbeeld: de vrouw van John Thiessen wordt dan John Thiesje genoemd. Een jong meisje van 17 zei dat het komt doordat vrouwen minder belangrijk zijn. Hieraan kunnen we zien dat vrouwen in het publieke domein hun identiteit ontlenen aan de identiteit van de man. Ook zouden vrouwen nooit een beslissing nemen zonder de man om toestemming te vragen. Vrouwen vinden dat de rolverdeling gewoon zo hoort, omdat het in de Bijbel staat dat de vrouw de man hoort te dienen. Ook zeggen veel vrouwen dat het niet zo is dat mannen alles te zeggen hebben, ze nemen de beslissingen samen. Veel vrouwen denken niet eens na over de rolverdeling, omdat ze geloven dat God het zo bedoeld heeft. Ze vinden ook dat ze geen minderwaardige rol hebben, vrouwen werken nu eenmaal in het huis en mannen buitenshuis, en beide rollen zijn even belangrijk. Ook zei een 21-jarige vrouw hierover: “vanuit de Bijbel geloven we dat God het zo wil, dat de vrouwen thuis blijven om voor de man en kinderen te zorgen.”

Ook bij het beginnen van een relatie bestaan er verschillen in de genderrollen. In de *Kleine Gemeinde* verloopt een relatie volgens een vast stramien¹⁰; de jongen moet eerst naar de vader van het meisje gaan om hem toestemming te vragen om met het meisje te daten. Daarna gaat de vader van het meisje het eerst aan het meisje vertellen, en die mag dan beslissen. De vader kan ook zijn mening en/of goedkeuring geven aan het meisje, maar de uiteindelijke keus ligt bij het meisje. Toch heeft de vader veel in te brengen, als hij zijn goedkeuring niet geeft zal het meisje zich vaak nog wel twee keer bedenken voor ze ja zegt. Dat ja zeggen gaat ook via de vader van het meisje, die de jongen dan opbelt om te zeggen dat het goed is, daarna hebben ze officieel verkering, Ze hebben op zondagavond een date, eerst eens in de zes weken, daarna met steeds minder lange tussenpozen en uiteindelijk elke zondagavond. Vaak trouwt men een jaar

¹⁰ Als iemand verkering heeft met iemand die uit een andere kerk afkomstig is, zoals *Altkoloniër* of *EMMC* kan dit verschillend zijn.

na hun eerste officiële date. Scheiden komt niet of praktisch nooit voor binnen de *Kleine Gemeinde*, Het gebeurt wel dat een Mennoniet met een Spaanse trouwt, wat na verloop van tijd fout blijkt te gaan. Vaak gaat men dan roken en drinken, wat in de *Kleine Gemeinde* niet geaccepteerd wordt. Als er een scheiding plaats vindt, mag men niet opnieuw trouwen.

3.2 MANNEN EN TRANSNATIONALISME

De genderverschillen zijn, zoals blijkt uit de vorige paragraaf, nog steeds erg rigide in Spanish Lookout. In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op de *Kleine Gemeinde* mannen in Spanish Lookout, en hun relatie tot transnationalisme. Het transnationalisme zorgt voor een wereldwijde Mennonietengemeenschap die voortdurend met elkaar in contact staat, zoals al opgemerkt is. Om de lokale situatie te begrijpen, wordt er eerst ingegaan op de ‘mannencultuur’ in Spanish Lookout. De rol van de *Kleine Gemeinde* mannen speelt zich af in het publieke domein, ze zijn dus prominent aanwezig in alle publieke ruimten in Spanish Lookout. In de tweede paragraaf wordt er ingegaan op veranderingen binnen de rolverdeling die de identiteit van de *Kleine Gemeinde* man bepaalt, hier wordt beargumenteerd dat deze veranderingen niet door het transnationalisme veroorzaakt worden. Als laatste onderdeel wordt ingegaan op de rol van het transnationalisme in de instandhouding van de bestaande genderpatronen. Het hoofdstuk heeft als uiteindelijke doel, de publieke rol van mannen in het dagelijkse leven onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten in een transnationale context te positioneren en te onderbouwen hoe zij hun genderrol in deze transnationale context reproduceren.

3.2.1. HET PUBLIEKE DOMEIN: *KLEINE GEMEINDE* MANNEN IN SPANISH LOOKOUT

Arbeidsproces: verantwoordelijkheid, zelfstandigheid en regelmaat.

Het leven van mannen in de kolonie draait om verantwoordelijkheid nemen, zelfstandigheid en regelmaat. Dit begint al jong, jongens gaan, evenals meisjes, rond hun zesde jaar naar school en helpen na schooltijd en in de vier maanden vakantie hun vader op de boerderij. Vanaf hun 14^e tot hun 21^e zijn ze in dienst bij hun vader. Ze ontvangen hiervoor geen loon, het is een tegenprestatie voor de zorg van hun ouders en het maakt deel uit van hun opvoeding. De vader is ongeveer drie keer per jaar op reis, wegens familieomstandigheden, ziekte of zakenreis, in dat geval moeten zijn zoons alles op de boerderij regelen met de Belizaanse werkers, het onderhoud aan landbouwmachines, gewasverzorging, en de kippen en melk- en/of vleeskoeien. Ze leren al vroeg om grote verantwoordelijkheden te dragen. Doordat het terrein op de kolonie privaatgebied is mogen ze vanaf hun jonge jaren al tractor, combine, motor en pick-up rijden. Deze zelfstandigheid is nodig om het transnationalisme te faciliteren.

Regelmaat is in het arbeidsproces ook een belangrijke factor, zes dagen wordt er gewerkt en de eerste dag van de week, zondag, is er rust. Dan gaat men naar de kerk, waar de mannen een actieve rol verrichten. Daarna gaat men uit met familie en vrienden, waar de vrouw vaak haar taak heeft in het verzorgen van eten voor de rest van de familie. Deze regelmaat is ook in het dagelijks patroon terug te zien. De werkdag begint tussen half zes en zes uur, de jongste zoon melkt de koe en controleert het voer van de kippen. Vervolgens is er in de sommige gezinnen devotie-time, er wordt, door de man, een stuk uit de Bijbel gelezen, gezongen en gebed gedaan voor het eten. Na het eten lopen de mannen gelijk naar buiten, de kinderen gaan naar school en de vrouwen beginnen aan hun taak binnenshuis. Om half twaalf hebben de scholen pauze en komt iedereen weer thuis voor *maddahgete*. Hierna gaan mannen en vrouwen verder met hun eigen, van God gegeven taak, en om half zeven is het buiten donker en begint *onkasete*. De meeste gezinnen gaan al vrij snel hierna, om negen uur, naar bed. We zien in dit terugkerend dagelijks patroon, dat mannen en vrouwen hun eigen taak hebben in het leven in Spanish Lookout. Vrouwen blijven voornamelijk binnen, in het privé-domein. Mannen zijn daarentegen vaak onderweg en treden in het arbeidsproces en in de kerk, en het bestuurlijk leven altijd op in het publieke domein.

Deze regelmaat is typerend voor de *Kleine Gemeinde* in Belize, transnationaal gezien zijn er verschillen met *Kleine Gemeinde* Mennonieten in andere landen. Gezinnen in Canada bijvoorbeeld, ontvangen 's avonds vaak nog visite, maar in Belize hangt de regelmaat samen met zonsopgang en -ondergang¹¹. Door deze regelmaat en verantwoordelijkheden leert een jongen al snel om zelfstandig te zijn. Dit is erg belangrijk voor hen, omdat ze deze eenvoudige patronen kunnen kopiëren en na hun huwelijk voort kunnen zetten.

Community, kerkdenominatie en persoonlijke religie

Zoals al eerder gezegd, is de kolonie Spanish Lookout een gebied in een land wat volledig eigendom is van de Mennonieten. Het is eigenlijk 'a country in a country', zoals een 51-jarige man het heel treffend verwoordde, hier zien we de manifestatie van een netwerk van vertrouwen en stabiliteit in een natiestaat, zoals Eriksen (2007:95) het bedoelt. Hiërarchisch gezien kunnen we drie lagen onderscheiden, de community, de kerk en het persoonlijk niveau.

Het overkoepelend niveau is, de kolonie Spanish Lookout. De geografische grenzen worden bewaakt door het *community board* een soort commissie die uit mannen bestaat en kijken of iemand, van buitenaf, die binnen de kolonie wil wonen, voldoet aan de *community*

¹¹ Het verschil in daglengte in zomer en winter is twee uur. In de zomer gaat de zon op om 05:20 en onder om 18:30. In de winter gaat de zon op om 6:20 en onder om 17:30.

*requirements*¹². Het is de taak van de mannen om de kolonie ‘puur’ te houden van ongewenste bewoners. De kolonie Spanish Lookout, is de Mennonietengemeenschap in de ruimste zin van het woord:

“Well we have a colony here, and we work all together in a colony, that is a little bit different than the church. Something that we do is only with the church, but the colony that is working all together” (A. P. Dueck, 78-jarige man).

In dit citaat maakt de man duidelijk dat er in de loop der jaren een verschil is opgetreden tussen de kerk en de kolonie. Eerst was dit verschil niet aanwezig omdat er één gebouw van de *Kleine Gemeinde* aanwezig was, nu zijn er vijf kerken van de *Kleine Gemeinde* en een aantal verschillende denominaties. De kolonie is hierdoor het overkoepelend orgaan geworden van alle kerken samen. Sinds de tijd dat er meer kerken zijn, bestaat het *community board*, een commissie die alles binnen de kolonie regelt, uit mannen van verschillende kerken. De tweede laag die we daarom kunnen onderscheiden is de kerk. Binnen de kolonie zijn er vijf verschillende kerken, die allemaal door mannen worden geleid. In de *Kleine Gemeinde* is deze genderverdeling het meest conservatief zoals we al gezien hebben in het vignet, mannen en vrouwen zitten gescheiden en de mannen dragen de leidende functies in de kerk zoals: prediker, ouderling, diaken, voorzanger, koster, en plaatsaanwijzer. Beslissingen in de kerk, worden genomen door de mannen, dit gebeurt tijdens de ledenvergadering, de *Brüdererrat*.

De derde laag die we kunnen onderscheiden is de rol van het individu. We beperken dit tot de rol van de man. Deze rol begint in het ouderlijk huis, waarin de jongen een grotere verantwoordelijkheid heeft dan zijn zus. Binnen het huwelijk moet de man zorgen voor de inkomsten en de instandhouding van de religie en de daarbij behorende regels. Ook binnen de kerk moet de man zijn verantwoordelijkheid nemen, dit begint net als bij de vrouwen, rond het vijftiende levensjaar. Op deze leeftijd draait men al een jaar volledig mee in het arbeidsproces en vanaf deze leeftijd is het gebruikelijk dat men een keuze maakt om gedoopt te worden en zich bij de kerk aan te sluiten. Deze *agency* is een individuele daad, die uiteraard wel gestuurd is door de ouders, kerk en kolonie. Volgens deze *structure* is het in meer of mindere mate vanzelfsprekend dat deze individuele beslissing genomen wordt. De sociale druk is groot om zich aan te sluiten bij de *Kleine Gemeinde*, toch vinden er belangrijke transformaties plaats binnen de kolonie, zoals in de volgende alinea zal blijken.

¹² When you want to buy a piece of land in the colony, you have to meet the community requirements of Spanish Lookout:

- Pay tax for the colony;
- Proved that you pay rent on time for five years;
- And live here already for a certain period of time.

Transformaties binnen de identiteit van de Kleine Gemeinde mannen

In de vorige alinea is de rol van het individu besproken binnen de kolonie. Als een man zich aansluit bij de *Kleine Gemeinde* zal hij geen korte broek dragen, het liefst een blouse aantrekken, op zondag niet werken, geen televisie nemen, en vaak ook geen internetaansluiting, hij praat *Plautdietsch* en Engels en in de meeste gevallen Spaans en Duits, dit zijn enkele uiterlijke zaken die een *Kleine Gemeinde* Mennoniet kenmerken, anno 2013. Toch is dit niet altijd zo geweest. Vijftig jaar geleden droegen mannen bretels, een grote witte hoed, hadden ze weinig contact met Belizanen waardoor ze alleen *Plautdietsch* praatten en was het gebruik van muziekinstrumenten, radio, computer, quads en motors taboe, en werden auto's ook niet door iedereen geaccepteerd, dit blijkt uit het volgende fragment van interview met een 65-jarige geëxcommuniceerde *Kleine Gemeinde* prediker die nu aangesloten is bij de *Fountain of Life Church*.

“The bishop from the Kleine Gemeinde wanted to ban cars in 1967. And that time only a few people had some cars, most of them did their transportation with tractors. One brother in the church bought at that time a brand-new car, two weeks after that they forbade to have a car; he destroyed his car, because he wanted to go to heaven...”

Hij vervolgt zijn verhaal over de verandering in regels binnen de *Kleine Gemeinde*:

“The Kleine Gemeinde has maybe 200 unwritten rules, you should live according to those rules. My wife and I decided that we don't want to live according to man-made rules, and I didn't preach them. But also those unwritten rules changed a lot, and at what point they are telling the truth, right now? Or 30 years ago? Or 50 years ago? For example in the beginning when we arrived here it was sin to have a radio, now almost everybody is listening to the radio. (...) When somebody doesn't behave the way the rules are, than we decide as preachers that those people need some help. I am so happy that I experienced everything, we were on a council meeting in Mexico and there we were talking about the head covering, we had a head covering with strings on both sides, and some people stopped with that, so we have to decide as preachers what we should do. Somebody said we have to start with a head covering without those strings. After that a preacher started crying “O that is wrong, we wear our whole life already head coverings like that, and now it goes to worldly.” After that they asked me, and I teach nothing about a head covering in the church, so I said nothing. I was always trying to avoid trouble, but I cannot avoid trouble. I call it Mennonite System. Do you know that Menno Simons at the end of his life was banned out of two of his own churches? Churches that were founded according to his own belief? So according to Mennonites belief, Menno Simons is now in hell.”

Zoals te zien is aan het bovenstaande, voltrekt zich een voortdurend identificatieproces, dit proces is al ingezet bij het vormen van een kerk in Nederland, waar zelfs Menno Simons niet meer voldeed aan de ideale identiteit, en dit proces zet zich nu nog voort binnen de kolonie, de *Kleine Gemeinde* en de mannelijke leden van de *Kleine Gemeinde*. We zien wel in de bijeenkomst van predikers van de *Kleine Gemeinde* uit verschillende landen, dat men een soort homogeniteit wil bewerkstelligen. De beslissingen op religieus niveau over bijvoorbeeld de hoofdbedekking van vrouwen worden door mannen genomen. We zien hier dus een bevestiging van de genderpatronen in een transnationale context. Het identificatieproces van de *Kleine Gemeinde* bestaat uit twee onderdelen, het eerst onderdeel is, 'bewustwording', waarom doen we het zoals we het nu doen, en is er iets op tegen om dit te veranderen. Het andere onderdeel is traditie, de basis voor het huidige functioneren in de *Kleine Gemeinde*. Deze processen voltrekken zich in relatie tot de transnationale Mennonietengemeenschap, maar meer nog in relatie tot Mennonietengemeenschappen in Belize, zoals Shipyard, Little Belize, Barton Creek en Springfield. Binnen deze andere kolonies is de *Old Colony Church (Altkoloniër)*, de *Barton Creek Church* of *Springfield Church* de leidende kerk. De mannen doen veel zaken in het dagelijks leven met elkaar, maar hebben geen diepgaand contact, zodat er stereotypingen ontstaan. De *Kleine Gemeinde* probeert zich te onderscheiden van deze kerken, zodat er een voortdurende constructie van de eigen identiteit plaatsvindt binnen het spanningsveld 'traditie en verandering'. De gedachte van de ex-prediker, dat men niet naar menselijke regels wil leven, heeft tegenwoordig een veel breder draagvlak onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten. Door deze opvatting komt de traditionele genderverhouding in een spanningsveld. Toch zijn de genderpatronen van groot belang voor de *Kleine Gemeinde* zodat ze niet als louter traditioneel worden beschouwd, maar als fundamenteel voor hun identiteit en religie. Hoe deze genderpatronen gereconstrueerd worden binnen dit spanningsveld en de transnationale invloeden is het onderwerp van de derde paragraaf, maar eerst de manifestatie van het transnationalisme onder mannelijke *Kleine Gemeinde* Mennonieten.

3.2.2. VERSCHUIVINGEN IN GENDERPATRONEN?

Na de eerste paragraaf zou de gedachte kunnen postvatten dat de ontwikkelingen in Spanish Lookout los staan van de transnationale Mennonietengemeenschap en dat het conservatisme in snel tempo verdwijnt in de kolonie. De ontwikkelingen binnen Spanish Lookout staan echter niet op zichzelf, maar spelen zich af binnen de context van de wereldwijde Mennonietengemeenschap. In deze wereldwijde transnationale Mennonietengemeenschap vinden er ook verschuivingen plaats, deze verschuivingen komen echter niet voort vanuit het transnationalisme. Het transnationalisme zorgt er juist voor dat het genderpatroon, en daaruit volgend de identiteit van de mannen, bevestigd wordt. Dit is in tegenstelling tot wat veel

wetenschappers over het transnationalisme beweren. Hoe de genderpatronen en daardoor ook de mannelijke identiteit gereproduceerd wordt zal in deze paragraaf aan de orde komen.

Dankzij het dubbele paspoort¹³ wat bijna elke *Kleine Gemeinde* Mennoniet heeft, hebben ze de mogelijkheid om hun transnationale netwerken ook door middel van reizen te onderhouden. Er wordt veel moeite gedaan om deze dubbele nationaliteit te behouden, baby's die niet meer automatisch de Canadese nationaliteit ontvangen, worden vaak in Canada geboren. Op deze wijze houdt men de dubbele nationaliteit in stand, dit is een duidelijk kenmerk van *flexible citizenship* (Ong 1999). Deze dubbele nationaliteit heeft ook nog een andere functie; als het gevaarlijk zou worden om in Belize te blijven wonen, door drugsgeweld vanuit Guatemala of een niet-democratische regering, is het makkelijker om uit te wijken naar een ander land. Hier wordt ook serieus over nagedacht door veel Mennonieten, dit zorgt er mede voor dat ze banden met de wereldwijde transnationale Mennonietengemeenschap intensief onderhouden.

In de vorige paragraaf is de identiteit van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten beschreven, er zijn uiteraard onderlinge verschillen, maar ondanks de verschillen is er sprake van een grote homogeniteit. Dat deze identiteit een proces doorloopt van verandering, maar dat transnationalisme hier niet de oorzaak van is hebben we gezien in de vorige paragraaf. De *Kleine Gemeinde* kenmerkt zich wereldwijd ook door zijn grote homogeniteit, dit blijkt uit de volgende fragmenten van een interview:

LF: Okay, and do you see a big difference between Spanish Lookout and the colony in Canada.

APD: No...

LF: A small difference maybe?

APD: In Canada, the Mennonite people don't have a colony. We have here a colony. But the people in Canada, our people in Canada what is the same thing don't have a colony, live together with natives.

LF: And do you see also a difference in the church?

APD: No differences in the church.¹⁴

Toch blijken er binnen de *Kleine Gemeinde* wereldwijd gezien wel kleine verschillen te bestaan. Deze verschillen zijn niet groot genoeg om migratiestromen op gang te brengen, of de kerk niet als een *Kleine Gemeinde* te erkennen, vaak worden deze kleine verschillen als onbelangrijk gezien. Men bezoekt in het buitenland als het mogelijk is de *Kleine Gemeinde*:

¹³ Naast hun Belizaans paspoort, beschikken de meeste mannen én vrouwen over een Mexicaans of Canadees paspoort.

¹⁴ 27-02-2013

LF: Ok, and do you see big differences between the Kleine Gemeinde churches, in a foreign country and in Spanish Lookout in your church?

DDD: Yes, there are certain differences.

(...)

LF: In which country?

DDD: Ok, for example Nova Scotia, they have one which the difference there would be, they don't support driving motorcycle they don't support to have music in your house, you cannot have at least not instruments, no musical instruments.

(...)

DDD: And then if I would go to Manitoba, Manitoba would be very much like we have here.

LF: Ye? That's more open?

DDD: Ja, and then if I would go to Teber Alberta, then there, they dress a little different,

(...)

DDD: More that some of the boys would dress sometimes with a shirt without sleeves, which here you would not see, at least, except on a camping or somewhere else, than they might have a, when they go to the river or the see or somewhere. I saw some of that, but besides that, I don't now a difference.¹⁵

Vaak zeggen ze dat men door de reizen naar andere Mennonieten bevestigd wordt in hun genderpatronen en identiteit. De meeste dingen zijn exact hetzelfde als in hun eigen kerk. De predikers prediken ook in de *Kleine Gemeinde* in het buitenland, tijdens mijn verblijf kwam er een oom van mijn gastvrouw uit Nova Scotia, die voorging in de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout. Ook was een prediker uit Spanish Lookout voor een paar maanden op missie in Viva Esperanza in Mexico, vervolgens kwam er een prediker uit een ander deel van Mexico voor een tijdje in Spanish Lookout. Deze uitwisselingen, naast een regelmatige bijeenkomst van alle kerkelijke leiders in Mexico, zorgen ervoor dat de identiteit binnen de *Kleine Gemeinde* bewaakt wordt en redelijk homogeen blijft. Harry, een 25-jarige *Kleine Gemeinde* man is gezangleider in de kerk en had een conferentie met andere gezangleiders, er kwam een zangleraar van de *Kleine Gemeinde* uit Canada om deze conferentie te leiden. De mannen zijn het die in de publieke domeinen optreden, ondanks hun transnationalisme, of beter gezegd, dankzij hun transnationalisme voelen zich thuis in hun kolonies en gemeenschappen binnen de wereldwijde Mennonietengemeenschap, waar de genderverdeling volgens de Bijbel geregeld is.

Clifford, een schoolleraar, zei dat hij er zeker van was dat de meisjes veel verder in hun boeken waren dan de jongens. Ik zei dat het dan toch niet slim was om hun thuis te laten

¹⁵ 02-03-2013

werken. Hij zei dat de zus van Ruby een meisje uit zijn klas bij Belize Tire werkt, en nog steeds werkt nadat ze getrouwd is. Toen ik hem vertelde dat men in Nederland ook een klein beetje discrimineert en vrouwen vaak minder betaald krijgen voor dezelfde baan dan mannen vond hij dat slim. Dat doen ze hier ook vertelde hij, bij de leraren is dat verschil duidelijk te zien die krijgen veel meer per maand dan de leraressen, anders kan de man beter thuis blijven en babysitten, dus het is slimmer om mannen meer te betalen. Als een vrouw namelijk zou gaan werken, wordt het genderpatroon in Spanish Lookout radicaal omgedraaid en zou dit kunnen betekenen dat vrouwen ook in het publieke domein willen optreden. En hoe zou een man in het privé-domein kunnen overleven waar alleen andere vrouwen aanwezig zijn, die bovendien vaak al getrouwd zijn? Dit zou een gevaar voor de onderlinge sociale relaties op kunnen leveren en een verschuiving in de genderpatronen.

3.2.3 INSTANDHOUDING VAN GENDERPATRONEN DOOR TRANSNATIONALISME

Transnationalisme zorgt in veel gevallen voor verandering, bij Mennonieten zorgt het transnationalisme niet voor verandering, maar juist voor een reproductie van genderpatronen. Dit gebeurt op twee manieren, enerzijds door contact met de wereldwijde Mennonietengemeenschap waar de genderrollen op dezelfde wijze geconstrueerd zijn en anderzijds door transnationalisme en contact met de lokale bevolking waar de genderrollen anders geconstrueerd zijn en waardoor ze zich bewuster worden van hun eigen genderverdeling. Mannen onderhouden transnationaal contact met elkaar op het sociale vlak via brieven in *Die Mennonitische Post*, en op het agrarisch vlak door het vakblad *Die Rundschau*. Het is veelzeggend dat deze kranten en bladen in het Duits geschreven zijn, ze proberen ondanks de verschillende landen waarin ze wonen, door het Duits en dezelfde interesses het contact met elkaar niet te verliezen. Mennonieten zijn zich erg bewust dat de genderverdeling in hun kolonie niet vanzelfsprekend is, maar dat het ook anders kan. Dit zien ze onder andere in hun directe omgeving, bij de Belizaanse mensen die bij hun werken en er hele andere genderrollen op na houden in het dagelijks leven;

“They have women who preach in the church, that looks very bad to me” (Jeremiah Dyck, 24-jarige man uit de *Kleine Gemeinde*).

Ook zien ze andere genderverdelingen tijdens hun reizen naar de Verenigde Staten, Mexico, Guatemala en Canada. Dit bewustzijn, zorgt ervoor dat ze de waarde erkennen van hun eigen genderpatronen, door het transnationalisme, worden de eigen patronen steviger omhelsd. Deze reproductie van genderpatronen dient een doel, er is altijd een externe en interne dreiging van de ondermijning van identiteit, deze identiteit mag wel veranderen, maar niet ten koste gaan

van de rolverdeling. In de sociale situatie in Spanish Lookout zijn de genderverdelingen in het verleden strenger geworden dan dat ze eerst waren. Het hoofddoekje bij de vrouwen moest eerst alleen op tijdens het bidden, nu is het zo dat het door mannen wordt gezien als een onderdeel van de identiteit van *Kleine Gemeinde* vrouwen. Zoals Jeremiah Dyck, een ex-Altkoloniër, mij vertelde: *“With the head covering it is more complete, I cannot imagine that my wife would walk on the street without a headcovering.”*

Anderzijds willen ze zich binnen de wereldwijde Mennonietengemeenschap, maar in het bijzonder onder de gemeenschappen in Belize, niet positioneren als een groepering die uiterlijke regels als belangrijkste norm ziet. Ze laten daarom ook gemakkelijk sommige regels los, zoals zwarte kleding op een begrafenis, lange mouwen dragen of geen muziekinstrumenten in huis. Ze willen hun identiteit meer ‘inclusief’ maken dan dat het geweest is, Dit is een hele worsteling voor de *Kleine Gemeinde* zoals uit het volgende citaat blijkt waarin een *Kleine Gemeinde* prediker de identiteit van een *Kleine Gemeinde* man als volgt uitlegt:

“People should be able to see that he is a Christian, clothes don’t matter so much, like shirts without long sleeves.”

“En een shirt zonder mouwen dan?” vroeg ik.

“Shirts without sleeves have to do with the attitude behind the way of dressing. The issue is the heart and with clothes they show who they are. And we don’t have to be proud on ourselves because we have a sinful nature.”

Aan deze definitie is te zien dat ze meerdere mensen willen insluiten dan ze voorheen deden. De *Kleine Gemeinde* is niet alleen voorbehouden aan hun nageslacht (met een witte huidskleur en *Plautdietsch* als moedertaal). In de *Gnadenfeld Church*¹⁶ zit een Mayaechtpaar en wordt de preek speciaal voor hun vertaald vanuit het *Plautdietsch* in het Engels, deze mensen sluit men in omdat een Maya meer bij hun cultuur zou passen volgens David. De Maya man werkt bij Crossroads, een Mennonitische bedrijf in Spanish Lookout, dit scheidt een onderlinge band.

De *Kleine Gemeinde* is de laatste dertig jaar ook actiever met missies naar andere Mennonietenkolonies. Er komen een aantal hulpaanvragen binnen van Mennonieten uit het buitenland die in een kerk zitten met strengere regels. Het is de taak van een *Kleine Gemeinde* man om daar in die kolonie ongeveer een jaar te verblijven en een kerk en school te stichten. Zijn gezin reist dan met hem mee. Alvin Dyck is naar Bolivia en Mexico geweest voor een missie. Ze bedrijven echter niet alleen zending onder andere Mennonieten, maar ook onder de

¹⁶ Eén van de vijf *Kleine Gemeinde* kerken in Spanish Lookout.

inheemse bevolking van Belize. Twintig jaar geleden is er een doveninstituut (CDI) opgericht, veel dove mensen hebben nu een baan bij bedrijven in Spanish Lookout. Ook hebben ze missiescholen met een *Kleine Gemeinde* man als leraar, voor inheemse kinderen die niet naar een normale school kunnen gaan. Deze missies, hetzij in het buitenland of in Belize zelf hebben als doel een identiteit te creëren, waardoor de *Kleine Gemeinde* bevestigd wordt in hun eigen identiteit.

Het doel van het transnationalisme onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten in Spanish Lookout komt neer op het (re)construeren van een genderpatroon, volgens de Bijbel. Doordat het relatief goed gaat met Belizaanse mensen die deze genderverdeling overnemen bevestigen ze daarmee hun eigen denkbeelden. Toch gaat deze reproductie zeer geleidelijk en gebeurt ook met enige reserves, onder jongeren leeft nog altijd het idee dat men het eerst over het geloof eens moet zijn, voordat men met iemand trouwt:

“A German guy should not marry a Spanish girl. That are two different cultures, and most of the times it ends up in a divorce, or the guy don’t go to the church anymore and start to smoke and drink.” (25-jarige Mennonitische man)

Hieraan zien we dat er zich wel een verandering voltrekt binnen de identiteit van de *Kleine Gemeinde*, maar dat tegelijkertijd de identiteit en genderpatronen streng bewaakt blijven. Het wordt namelijk ook als erg gevaarlijk gezien, dat sommige getrouwde Belizaanse vrouwen buitenshuis werken en dus in het publieke domein optreden. Jongens zouden daarom niet zo snel met een Belizaanse vrouw trouwen, die houden er andere genderpatronen op na, wat voor uitsluiting uit het sociale systeem in Spanish Lookout kan zorgen. Roy, een 20-jarige jongen uit Mexico kwam in februari naar Spanish Lookout om te werken, maar ook om een vrouw te zoeken, omdat er in de kolonie in Mexico een tekort aan vrouwen was. Hij was specifiek naar een meisje op zoek dat lid is van de *Kleine Gemeinde*. Zo houdt men door transnationale uitwisseling de genderpatronen in stand.

Door missies en dovenscholen willen ze mensen hun religie leren, maar tegelijkertijd mag de integratie van andere mensen, niet ten koste gaan van de genderpatronen onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten. Binnen Spanish Lookout vindt daarom ook voornamelijk een toetreding van ex-Altkoloniërs uit Mexico en Shipyard (Belize) plaats, omdat die dezelfde genderverdeling hebben. Dit genderpatroon binnen Spanish Lookout, wordt door zowel mannen als vrouwen sterk bewaakt, omdat het fundamenteel is voor de *Kleine Gemeinde* identiteit. Hoe dit door vrouwen gereconstrueerd wordt gaan we zien in de volgende paragraaf.

3.3 VROUWEN EN TRANSNATIONALISME

Vrouwen in Spanish Lookout en transnationalisme, deze twee zaken zijn zeer nauw met elkaar verbonden. Transnationalisme staat, zoals we al gezien hebben in het bespreken van de theorieën, met verschillende zaken in verband, zoals thuisgevoel en identificatie. Dit is ook zeker te zien bij de vrouwen in Spanish Lookout. Zoals al gezien in het voorgaande, manifesteren mannen in het publieke domein, vrouwen daarentegen leven meer in het privé-domein. Hier zal de eerste sub-paragraaf over gaan, hoe vrouwen hun leven vormgeven in het domein waarin zij behoren, we zullen hierbij onder andere kijken naar het thuisgevoel en het identificatieproces van de vrouwen. In de volgende sub-paragraaf willen we ingaan op de verschuiving van de genderpatronen van vrouwen, en aantonen dat deze niet komen door transnationalisme. In de laatste sub-paragraaf zal juist worden uitgelegd hoe transnationalisme bij de vrouwen zorgt voor een instandhouding van hun genderpatroon en hier zal ook worden laten zien dat genderpatronen de ultieme bescherming zijn van hun identiteit als *Kleine Gemeinde* Mennonietenvrouw.

3.3.1 VROUWEN IN HET PRIVÉ-DOMEIN

“Cooking and baking is very important for a Mennonite woman.” (Meggie, 20 jaar)

Het domein waarin de *Kleine Gemeinde* vrouwen zich bevinden kunnen we omschrijven als het privé-domein. Zoals al gezien zijn de domeinen van mannen en vrouwen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout zeer gescheiden, en hebben vrouwen een heel eigen wereld waar ze in leven. Deze wereld bestaat vooral uit het huis, waar ze het grootste gedeelte van de dag doorbrengen. Ook meisjes gaan tot ongeveer hun veertiende levensjaar naar school, waarna ze thuis hun moeder helpen met de huishouding en dus van hun moeder leren hoe ze een goede huisvrouw worden, dat is namelijk belangrijk als ze later zullen trouwen en kinderen krijgen. Veel vrouwen werken hun hele leven lang in de huishouding, wat invloed heeft op hun identiteitsvorming. Voor vrouwen is het zich ergens thuis voelen erg belangrijk, waar we nu op in willen gaan.

Thuisgevoel

“Canada feels like home as well as Belize does, because over there I also have friends and family” (Carry, 22 jaar)

Deze jonge vrouw vertelde in een interview dat voor haar thuis betekende als er geliefden om haar heen waren. Vrienden en familie waren erg belangrijk voor haar om zich thuis te voelen.

Ook veel andere vrouwen in de *Kleine Gemeinde* beaamden dit, vrienden en familie maken dat ze zich thuis voelen. Voor de vrouwen in Spanish Lookout kunnen we wel stellen dat het gezegde *home is where the heart is* klopt, voor de vrouwen maakt het niet veel uit in welk land ze wonen, als hun familie en vrienden maar om hen heen wonen. Dit is heel goed te rijmen met wat Rapport en Dawson zeggen, zoals we in het theoretische deel al hebben gezien: 'Thuis' brengt verlangen en herinnering, het gevoelsmatige en het psychische, het ruimtelijk en het tijdelijke het lokale en mondiale samen (Rapport en Dawson 1998:8). Voor Carry is het zo, ze voelt zich thuis in Belize, omdat daar haar ouders en haar echtgenoot wonen, maar ergens in haar hart verlangt ze naar Canada, waar ze veel geliefde vrienden en familie heeft. Ze leeft dus tussen twee werelden, wat een kenmerk is voor een transnationaal persoon. Toch denken niet alle vrouwen er hetzelfde over. Maria, een 19-jarige vrouw, die vooral ooms en tantes in Canada heeft, vertelde dat ze zich nooit thuis zou voelen in Canada, ze was er ook nog niet zo vaak geweest en voor haar is Belize haar thuisland. Maar ook zij vertelde dat dit te maken heeft met het feit dat al haar dierbaren in Belize wonen. Dit betekent niet dat Maria niet transnationaal is, maar ze is dit meer op een ander gebied, bijvoorbeeld door haar lidmaatschap in de *Kleine Gemeinde*, zoals al is gezien in het voorgaande stuk over mannen, waaruit bleek dat de *Kleine Gemeinde* een transnationale kerk is.

Hoe vrouwen denken over de rolverdeling

Eén van de belangrijke uiterlijke kenmerken van de vrouwenrol is het zwarte kapje op het achterhoofd. Dit is ook een kenmerk dat niet snel zal verdwijnen. Voor de vrouwen in de gemeenschap is dit een manier om onderdanigheid aan de man te tonen, en eerbied. Men zou zich af kunnen vragen waarom vrouwen dit doen, staan zij hier volledig achter of moeten zij dit van de mannen? Elda, een 41-jarige huisvrouw vertelde dat het voor haar heel logisch is om een kapje te dragen, niet alleen uit eerbied voor haar man maar ook omdat God dat van hen vraagt in de Bijbel. Het dragen van een kapje uit eerbied voor de echtgenoot is een algemeen gegeven onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten, de echtgenoot is degene die haar haren mag zien, voor de rest van de mannen is dat verborgen. Ook de jongere vrouwen zijn het ermee eens dat het Gods wil is dat ze dit zo doen, en dat ze hiermee onderdanigheid aan de man tonen. Ook wordt het gezegend, volgens veel vrouwen, namelijk dat ze hierdoor minder aandacht krijgen van andere mannen door bijvoorbeeld nageroepen te worden op straat.

De vrouwen aan wie verder gevraagd is hoe ze zich als vrouw in hun rol voelen waren het erover eens dat zij onderdanig horen te zijn aan de man, maar dat ze tevreden zijn met hun rol en dat de rolverdeling voor hen ook niet hoeft te veranderen. Carry, een 22-jarige, pas getrouwde huisvrouw, vertelde me dat zij gelooft dat God wil dat getrouwde vrouwen in huis blijven, om op een goede manier te kunnen zorgen voor hun man. Maria, een 19-jarig meisje dat

nog niet getrouwd is, heeft hier wat meer moeite mee, zij vertelde mij dat ze, toen ze jong was, soms een jongetje wilde zijn, omdat ze ook graag in het veld wilde werken. Toch zegt ook zij dat de rollen nu eenmaal zo zijn, en dat het in de Bijbel staat dat vrouwen het huishouden horen te doen. Ook zei ze dat God de man en vrouw zo gemaakt heeft: Hij maakte de man sterker, zodat de man het zwaardere werk kan doen. De vrouw daarentegen, maakte God zo, dat ze meerdere dingen tegelijk kan doen, zodat zij geschikter is voor de huishouding en de zorg voor de kinderen. In deze twee antwoorden zien we dat de vrouwen niet zozeer een eigen mening vormen, ze hebben wel hun eigen mening, maar die baseren ze op de Bijbel, hierin zien we weer hoe belangrijk hun identiteit als christen voor hen is. Toch komt uit het tweede antwoord naar voren dat deze jonge vrouw eigenlijk wel man had willen zijn, maar waarschijnlijk zijn er in elke cultuur deze mensen aanwezig, en heeft dat niet zozeer met de traditionele rolverdeling van de *Kleine Gemeinde* Mennonieten te maken. Wel zijn vrouwen in de *Kleine Gemeinde* snel geneigd zich in hun rol te voegen, en zullen dus niet snel tegen de genderpatronen in gaan.

Moeders in de *Kleine Gemeinde* vinden het belangrijk dat hun zoon trouwt met een Mennonietenvrouw, het liefst van de *Kleine Gemeinde*. Laura, een 67-jarige moeder vertelde dat ze veel verdriet heeft gehad toen haar zoon trouwde met een 'Spaanse' vrouw, en nu ook niet meer naar de *Kleine Gemeinde* kerk komt. Maar nu heeft ze het geaccepteerd, vertelt ze, en ze is blij dat haar schoondochter van haar wil leren hoe ze brood moet bakken. Hierin zien we hoe vasthoudend vooral de oudere generatie Mennonietenvrouwen is in de traditie, ze willen graag dat de traditie voortgaat bij hun kinderen. Ook is het interessant waardoor de schoondochter wel geaccepteerd wordt, namelijk dat ze de rol van een Mennonietenvrouw wil leren door haar eigen brood te bakken. Deze moeder was blij om iets terug te vinden van de traditie die zij haar zoon bijgebracht had in haar schoondochter, en zo hoopte ze dat de traditie toch nog enigszins voort zou bestaan in het gezin van haar zoon.

3.3.2 IDENTIFICATIEPROCES EN VERSCHUIVINGEN IN HET GENDERPATROON

Eerst wordt er in deze sub-paragraaf gekeken naar hoe de vrouwen zich identificeren en wat hier een rol bij speelt, waarna overgegaan wordt tot de verschuivingen in de genderpatronen en wat die met het identificatieproces van de vrouwen te maken hebben.

Identificatieproces als Mennonietenvrouw

Het identificatieproces bij Mennonietenvrouwen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout is, zoals bleek, lastig te verwoorden, en, zoals ook al gezien, is een identiteit nooit vaststaand, maar fluïde (Dolby and Cornbleth:2001). Veel vrouwen is gevraagd naar hoe zij zichzelf zouden identificeren, als een Mennoniet of een Belizaan. De vrouwen vonden dit vaak ook lastig te verwoorden, ze voelden zich Mennoniet, maar wat dat nu eigenlijk inhield was voor hen ook

best onduidelijk, door de vragen die hen gesteld werden gingen ze hier dieper over nadenken. Hier volgen enkele uitspraken van vrouwen in Spanish Lookout over hun Mennoniet-zijn.

"I'm a Mennonite, but also a Belizean, because Belize is my home country" (Eva, 69-jarige vrouw uit de *Kleine Gemeinde*)

"I feel more Mennonite than Belizean, I'd rather migrate to another country where Mennonites live then leave to a village a few miles further in Belize where only 'Spanish' people live." (Laura, 67-jarige vrouw uit de *Kleine Gemeinde*)

"Being a Mennonite is no religion, my religion is Christianity, but Mennonite is only a name." (Chrystal, 39-jarige vrouw uit de *EMMC*, opgegroeid in de *Kleine Gemeinde*)

"I feel more Mennonite than Belizean, because I was born a Mennonite." (Elda, 41-jarige vrouw uit de *Kleine Gemeinde*)

Deze uitspraken zijn natuurlijk maar een greep uit de vele zaken die erover gezegd zijn. Het Mennoniet-zijn is voor de vrouwen wel erg belangrijk, maar is het ook voor hen het belangrijkste om zich mee te identificeren? Nee, is gebleken. Er zijn namelijk zoveel meer identiteiten die de Mennonietenvrouwen aan kunnen nemen, hun identiteit is zeer gefragmenteerd. Ik benoem hier verschillende niveaus waarop deze vrouwen zich identificeren, namelijk het religieuze niveau, het sociale niveau en het transnationale niveau. In de uitspraken hierboven gaat het over het transnationale niveau. Een van de belangrijkste identificaties voor deze vrouwen is het Christen-zijn, dit heeft te maken met hun identificatie op religieus niveau. Ook zouden ze zichzelf kunnen identificeren als huisvrouwen, die eten koken voor hun mannen die hard aan het werk zijn op het veld, die de was doen en hun eigen kleding naaien, en, het belangrijkste, die de zorg voor hun kinderen volledig op zich nemen. Al deze zaken kunnen we noemen onder identificatie op het sociale niveau. Deze identificatie kunnen ze delen met andere Mennonietenvrouwen in het buitenland, waar hun transnationale staat weer bij komt kijken. We zien dus dat de Mennonieten zich vooral met andere Mennonieten identificeren en niet met andere Belizanen, terwijl ze toch wel in Belize wonen, hoe komt dit eigenlijk? Aan enkele vrouwen is deze vraag voorgelegd en er werden verschillende antwoorden op gegeven. Volgens veel vrouwen komt het doordat Belizanen een heel andere cultuur hebben, veel vrouwen hebben er geen behoefte aan om hechte vriendschappen te sluiten met Belizanen, aangezien ze niet met ze kunnen praten over de dingen die hen dagelijks bezighouden, zoals koken, bakken en naaien.

Na dit alles kunnen we zien hoe gefragmenteerd een identiteit eigenlijk is, mensen identificeren zich op verschillende plaatsen op verschillende manieren, zoals ook is gebleken bij de Mennonietenvrouwen van de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout. Zoals we gezien hebben in het theoretisch deel kunnen mensen verschillende sociale identiteiten hebben waarmee ze een persoonlijke identiteit vormen. En, zoals Castells (2010) stelt, kunnen er voor een individu of een collectieve groep meerdere identiteiten bestaan, deze pluraliteit van identiteiten is een bron van stress en tegenstrijdigheid, in de representatie van deze groep en de sociale interactie (Castells 2010:6). Het is dus moeilijk, eigenlijk onmogelijk, om de vrouwen binnen een bepaalde identiteit te plaatsen, ten eerste omdat er zoveel identificatieprocessen gaande zijn, en ten tweede omdat dan elke vrouw een persoonlijke identiteit vormt. Wel hebben we in deze paragraaf kunnen zien wat belangrijk is voor de vrouwen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout om hun identiteit te vormen.

Voor deze vrouwen is het erg belangrijk dat ze familie om zich heen hebben. Veel vrouwen gaven als antwoord op de vraag wat ervoor zorgt dat ze zich thuis voelen: familie, kerk en vrienden. Deze drie zijn onderling ook weer heel sterk met elkaar verbonden, namelijk door de meestal grote families in Spanish Lookout zijn er binnen families veel onderlinge vriendschappen. Ook door de hechte band die er in de kerkelijke gemeenschappen bestaat, en de vele dingen die de gemeenteleden met elkaar doen, zijn er veel hechte vriendschappen binnen de gemeente. Door hun transnationale staat hebben de Mennonieten toch veel familie in meerdere landen wonen, waardoor ze zich op meerdere plaatsen in de wereld thuis kunnen voelen. Voor de *Kleine Gemeinde* vrouwen is het ook vooral belangrijk dat ze wonen op plaatsen waar andere christenen wonen. Het volgende gedeelte uit een interview, waarin een oudere vrouw verteld over de tijd dat ze in Canada woonde, getuigt hiervan.

NW: *“So the church there was more like the Kleine Gemeinde here?”*

FR: *“Yea but still they were different.. The whole church, they had a choir and we didn’t have that and uh yes, just little differences but they read all out of the bible that we have.”*

NW: *“So you didn’t mind the little differences...”*

FR: *“No, we want to go, we want to go to church, we had that very clear.”*

NW: *“mhm...”*

FR: *“And you don’t have too much to choose, the differences aren’t too big.”¹⁷*

Voor deze vrouw maakt het niet veel uit waar ze woont, waar ze naar de kerk gaat, als de mensen om haar heen ook maar christenen zijn. Ook dit is wel verschillend onder Mennonietenvrouwen, veel van hen zouden namelijk wel naar een *Kleine Gemeinde* willen om

¹⁷ 05-03-2013

zich thuis te voelen. Dit heeft vooral te maken met hoe het gezin waarin zij opgegroeid zijn omgaat met de kerk, het belang van regels en tradities in een gezin zorgt bijvoorbeeld voor een sterke hang naar de *Kleine Gemeinde*.

Identificatie en transnationalisme

Men zou verwachten dat het zich identificeren als Mennoniet te maken heeft met het feit dat er in andere landen veel familie en vrienden wonen die zich ook identificeren als Mennonieten, en dit is ook wel een van de oorzaken gebleken. Toch heeft het voor veel vrouwen meer te maken met het feit dat de gemeenschap zo gesloten is binnen Belize en dat er, vooral voor de Mennonietenvrouwen, niet echt veel contact is met de buitenwereld. Een jonge vrouw van 22 stelde het als volgt: "Dat ik me meer Mennoniet voel en me niet echt een van de andere Belizanen voel gaat meer om het feit dat de Mennonieten maar een heel kleine groep zijn in Belize en zich daarom tot elkaar aangetrokken voelen dan om het feit dat er in het buitenland ook nog andere Mennonieten zijn." Zoals we in het theoretisch gedeelte hebben gezien past transnationalisme binnen de postmoderne theorievorming van de fluïde identiteit, en zou gezien moeten worden als een vorm van sociale identiteit die grenzen overschrijdt (Bradatan et al 2010:172, 173). Toch kunnen we hier dus zien dat de vrouwen, die toch zeker transnationaal zijn, op bepaalde gebieden niet per definitie een identiteit vormen die grenzen overschrijd, maar veel liever zich identificeren met hun eigen kleine gemeenschap, waarbinnen ze zich veilig voelen.

Ook taal speelt hierin een belangrijke rol, Elda vertelde dat ze diepere vriendschappen kan hebben met andere Mennonietenvrouwen dan met Belizaanse vrouwen omdat ze met de Mennonietenvrouwen *Plautdietsch* kan spreken, wat haar moedertaal is en waarin ze haar emoties beter kan uiten. Dit is ook een oorzaak dat ze zich meer aangetrokken voelen tot andere Mennonietenvrouwen wereldwijd, omdat de *Kleine Gemeinde* Mennonieten allemaal *Plautdietsch* spreken. In deze taal kunnen ze hun diepste emoties met elkaar delen, terwijl ze dat met de Belizaanse vrouwen niet kunnen, omdat die hun moedertaal niet spreken. Zo zien we dat ook taal een belangrijke rol speelt in de relatie tussen transnationalisme en identificatie.

Genderverschuivingen

Meerdere vrouwen vertelden ook dat het hen helemaal niet te doen is om het veranderen van hun rol als huisvrouw, ze zijn het eens met de manier waarop zij hun leven leiden. Veel oudere vrouwen vinden het ook fijn dat de traditionele rol zo blijft, ze stellen wel dat er dingen veranderd zijn, sommige zaken zijn wat losser geworden terwijl andere juist 'strenger' zijn geworden. Er is dus wel sprake van verandering in de genderrollen. Een voorbeeld van deze strengere regels is de manier waarop jonge mensen die een relatie hebben maar nog niet

getrouwd zijn met elkaar omgaan. Een 67-jarige vrouw die met een van de eerste groepen als jong meisje naar Belize was gemigreerd vertelde dat ze vroeger in haar verkeringsstijd de hand van haar toenmalige vriend wel vasthield en dat ze ook kusten voor het huwelijk. Tegenwoordig is het ongebruikelijk om elkaar te kussen voor het huwelijk en ook elkaars hand vast houden voor het huwelijk gebeurt maar heel zelden. Dit is een interessant gegeven, eigenlijk wist ook niemand hoe dit eigenlijk was verandert in de loop der jaren, jongeren waren het gewoon anders gaan doen en veel ouders waren hier blij mee. Tegenwoordig zullen ouders er dan ook tegen zijn als jongeren wel verder willen gaan in een relatie door elkaar bijvoorbeeld te kussen. Hieraan zien we dat er wel enkele veranderingen ontstaan, maar de belangrijkste zaken van de genderrol van vrouwen blijven opvallend gelijk in de loop der jaren, ondanks de nieuwe technologieën die ook in de *Kleine Gemeinde* binnenkomen, zoals de komst van internet. Een belangrijk gegeven in de rol van vrouwen in relaties, dat zij hierin meer passief zijn, is tot nu toe het zelfde gebleven, en deze rol zal niet snel kunnen veranderen, omdat dit meer gaat over de diepere oorzaak van de verschillende rollen, namelijk dat mannen worden gezien als degenen die de regels geven en de zaakwaarnemers zijn.

3.3.3 INSTANDHOUDING VAN HET GENDERPATROON DOOR TRANSNATIONALISME

In deze laatste sub paragraaf wordt ten eerste gekeken naar de uitingen van transnationalisme onder de Mennonietenvrouwen, waarna overgegaan wordt tot de instandhouding van de vrouwelijke genderpatronen in de *Kleine Gemeinde* door transnationalisme. Hier ga ik dus in op hoe transnationalisme er juist voor zorgt dat de genderpatronen gereproduceerd worden, en dat er door transnationalisme geen transformatie ontstaat in de genderpatronen.

Uitingen van transnationalisme

We hebben gezien dat transnationalisme zich manifesteert in het dagelijkse leven van de Mennonietenvrouwen in Spanish Lookout waardoor ook voor een deel hun identiteit wordt vormgegeven. Maar wat zijn nu de uitingen van dat transnationalisme, hoe geven de vrouwen dit vorm in het dagelijks leven. In deze paragraaf zal ik een paar voorbeelden noemen van uitingen van transnationalisme en deze linken aan de manier waarop dit hun transnationale identiteit vormt.

Gladys vertelde me dat ze, toen zij en haar man een kind verwachtten, naar Canada gingen om hun zoontje daar geboren te laten worden. Dit bevestigde Carry, een 22-jarige, pasgetrouwde vrouw, toen ze me vertelde: *“A lot of women go to Canada to give birth to their baby so that the baby can have a Canadian passport.”* Deze eerste vrouw, net als vele andere jonge getrouwde moeders, ging, toen haar zwangerschap bijna ten einde was, naar Canada. Ze vertelde dat de ouders van haar man in Canada wonen en dat ze daar eens in de twee jaar wel

op bezoek gingen. Terwijl haar jongste zoontje van negen maanden door de kamer kroop vertelde ze hoe ze de vorige zomer samen met haar man naar Canada is geweest om haar baby daar geboren te laten worden. Dit deden ze omdat het hierdoor veel gemakkelijker was voor hun zoontje later om naar Canada te reizen, omdat hij door zijn geboorte in Canada de Canadese papieren kreeg. Ze vertelde me dat dit vroeger gemakkelijker ging, omdat je, als je vader, moeder, opa of oma Canadees was, je direct al de Canadese papieren kreeg. Nu is het wat omslachtiger geworden maar dat houdt veel vrouwen niet tegen om op deze manier toch de begeerde papieren te bemachtigen voor hun kind, ze hebben er wel wat voor over. "Aan alleen een Belizaans paspoort heb je niet veel" heb ik veel informanten horen zeggen, als je dan naar Canada of de VS wilt kost het heel veel werk, tijd en geld. Het naar Canada gaan voor de geboorte van een kind en zo de papieren krijgen die het veel makkelijker maken om bij familie in de VS of Canada op bezoek gaan is dus een creatieve oplossing voor dit probleem. Een Canadees paspoort is voor vele Mennonieten in Spanish Lookout belangrijker dan een Belizaans paspoort. Een wat oudere vrouw vertelde in een interview dat ze helemaal geen Belizaans paspoort heeft maar dat ze overal heen kan met haar Canadees paspoort.

"I sometimes go to the States for shopping with my daughters-in-law." (69-jarige Mennonitische weduwe)

Een andere praktische invulling van het transnationalisme zien we in het doen van inkopen in de Verenigde Staten, Mexico of Guatemala. Veel vrouwen schrikken er niet voor terug om 'even' naar de Verenigde Staten af te reizen om daar de nodige inkopen te doen die in Belize of omliggende landen niet te verkrijgen is. hier komt hun Canadese paspoort ook weer goed van pas. Wat heeft dit precies met hun transnationale identiteit te maken? in het eerste opzicht zou men kunnen zeggen dat dit alleen te maken heeft met het feit dat ze dan transnationale consumenten zijn aangezien er niet zoveel te verkrijgen is in Belize en dat ze rijk genoeg zijn om naar de Verenigde Staten te gaan om het alsnog te kopen. Maar toch denk ik dat hier wel meer achter zit, vaak wordt het ook gecombineerd met een familiebezoek, en door hun migratieverleden en transnationale aard is het ook voor de vrouwen gemakkelijker om te reizen, ook al zouden ze, zoals we al gezien hebben, niet vaak zonder hun man reizen. Verder gebruiken vrouwen hun transnationalisme in het onderhouden van vriendschappen in het buitenland, veel vrouwen hebben vriendinnen in het buitenland waar ze veel mee schrijven en Email contact mee onderhouden.

Een andere manier waarop de Mennonietenvrouwen van Spanish Lookout contact onderhouden met vrienden en familie in het buitenland is door Facebook, wat ook in Spanish Lookout steeds populairder wordt. Naar aanleiding van het observeren en analyseren van

enkele Facebookpagina's van vrouwen uit de *Kleine Gemeinde* viel op dat ze via Facebook contacten onderhouden met Mennonieten in het buitenland, waarbij het vaak om korte berichtjes en foto's gaat. Ook op Facebook zien we duidelijk het domein van de vrouw terugkomen, ze post foto's over wat ze gebakken heeft of van de kinderen, opmerkelijk weinig foto's worden aangetroffen van stelletjes. Hierin zien we de reproductie van de genderrol van de vrouwen, door Facebook contact met andere Mennonietenvrouwen worden zij bevestigd in hun genderrollen, en ook kunnen ze hiermee aan buitenstaanders laten zien wie ze zijn. Wat opmerkelijk is, is dat vooral Mennonietenvrouwen Facebook gebruiken, en mannen dat minder doen. Dit heeft ook veel met de genderrollen te maken, aangezien, zoals we al gezien hebben, de man vooral veel buiten werkt en niet echt veel tijd heeft om achter de computer door te brengen. Vrouwen daarentegen gebruiken de computer voor meerdere doeleinden, zoals bijvoorbeeld ook het zoeken van recepten en dus het onderhouden van contacten. Hier komt ook de transnationale identiteit van vrouwen weer naar voren, ze onderhouden namelijk via internet contacten met andere Mennonietenvrouwen en zoeken ze ook recepten uit bijvoorbeeld de Verenigde Staten. Ze blijven dus in hun sociale domein, maar daarin zijn ze wel degelijk transnationaal, en gebruiken hiervoor ook moderne middelen. Deze moderne middelen werken min of meer ook mee aan het behoud van hun genderrol, ze kunnen hierdoor namelijk makkelijker communiceren met andere Mennonietenvrouwen, en zo hun genderrol bevestigd zien.

Zoals gezien zorgt het hebben van een Canadees paspoort voor een gemakkelijkere verplaatsing tussen Belize en de Verenigde Staten en Canada, waardoor de Mennonieten uit Belize meer op bezoek kunnen gaan bij vrienden en familie in deze landen. Dit zorgt voor vriendschappen wereldwijd en dus ook voor blijvende contacten, zoals telefooncontact, brieven schrijven en contact via internet. Deze contacten en reizen naar het buitenland hebben voor de vrouwen veel impact op het vormen van hun transnationale identiteit. Doordat zij zoveel contacten hebben in het buitenland voelen ze zich minder verbonden met de Belizanen, en meer met de Mennonieten wereldwijd. Deze contacten zorgen namelijk voor een bevestiging van hun genderrol, ze kunnen met andere Mennonietenvrouwen in andere landen praten over dezelfde zaken, en zo zullen ze met hen een diepere verbondenheid voelen door transnationalisme.

Genderpatronen en transnationalisme

Na deze voorgaande paragrafen komt een belangrijke vraag, namelijk of de rol van Mennonietenvrouwen nu verandert door hun transnationale aard. We hebben gezien dat ook de vrouwen in Spanish Lookout transnationaal zijn, en dat dit dus niet alleen iets voor de mannen is. Eigenlijk zijn de Mennonieten dit hun hele leven al, door hun migratieverleden. Vrouwen gaan op een andere manier om met transnationale banden dan mannen. Zoals we in de

literatuur gezien hebben stelt Vertovec (2009) dat transnationalisme alles te maken heeft met transformaties. Dannecker (2005) stelt aan de hand van onderzoek dat transnationalisme kan zorgen voor gendertransformaties. Toch zien we dat bij de vrouwen van de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout de traditionele genderrollen grotendeels blijven bestaan. De vrouwen zijn heel transnationaal ingesteld als het gaat om vrienden en familie. Toch gebruiken ze, al is dit misschien vaak onbewust, dit transnationalisme voor hun identiteitsvorming als Mennoniet. Zoals we in het voorgaande hebben gezien, identificeren ze zich namelijk meer als Mennoniet door hun familie en vrienden in het buitenland. Ook in de contacten die ze onderhouden is de instandhouding van de traditionele genderrol van deze vrouwen te zien, een meisje die schreef met haar vriendin in Mexico vertelde mij waar ze zoal over schreven met elkaar:

"I write her about the dresses I sew, because we both like to sew..." (19-jarig meisje)

Het naaien van jurken hoort onder andere bij de traditionele genderrol van de *Kleine Gemeinde* Mennonietenvrouwen, namelijk dat ze alles zoveel mogelijk zelf maken. Doordat deze Mennonietenvrouwen elkaar vinden in hun genderrollen zorgt het transnationalisme niet voor een verandering in de genderrollen maar juist voor een instandhouding hiervan. Dit is een voorbeeld van het feit dat transnationale banden juist ook kunnen zorgen voor een behoud van de genderrollen van vrouwen dan dat ze zorgen voor transformaties in deze banden. Dit is een interessant gegeven als we kijken naar de bestaande theorieën over transnationalisme, want, zoals we gezien hebben, stellen veel onderzoekers juist dat transnationalisme zorgt voor transformaties (O.a. Vertovec en Dannecker). In deze kleine uitingen van transnationalisme is juist te zien dat het voor de Mennonietenvrouwen heel belangrijk is om zich te identificeren met andere Mennonietenvrouwen, en dat doen ze vooral door de traditionele genderrollen die bij alle Mennonietenvrouwen voor een belangrijk deel hetzelfde zijn. Nu we hebben gezien hoe vrouwen omgaan met transnationalisme en genderrollen willen we gaan kijken naar wat de verschillen en overeenkomsten hierin zijn tussen mannen en vrouwen, waar de volgende paragraaf over zal gaan.

3.4 VERGELIJKING

Zoals we in de laatste twee paragrafen gezien hebben, speelt het leven van Kleine Gemeinde mannen zich in het publieke domein af, en het leven van Kleine Gemeinde vrouwen in het privédomein. Onderstaand vignet schetst hoe deze bevestiging van rolpatronen zich voltrekt tijdens transnationale contacten.

Het begint al te schemeren als er een GMC pick-up het erf op komt rijden van de familie Friessen. Er stapt een echtpaar uit. Mijnheer Friessen stapt op het echtpaar af en zegt: 'Welcome here', vervolgens geeft hij de man en de vrouw een hand. De vrouw loopt het trapje op naar binnen en gaat mevrouw Friessen helpen met het bereiden van de maaltijd. Tijdens het koken verteld mevrouw Friessen haar eigen recept voor het bereiden van rijst en bonen, terwijl haar tante vertelt over hoe zij altijd de aardappelen met rundvlees bereidt. Mijnheer Friessen neemt de man mee naar zijn kippenschuur en de koeien en ze lopen nog even door de garage heen, ondertussen vraagt hij hem honderduit over Canada, waar deze gast vandaan komt. Als de zon gedaald is, komt de jongste dochter van de familie Friessen naar buiten lopen om de beide mannen te roepen voor het eten. De beide mannen lopen de veranda op en lopen vervolgens naar binnen. Het eten staat in emaille schalen op tafel, alle leden van het gezin staan te wachten bij de tafel. Mijnheer Friessen wijst de man zijn plek, aan het hoofd van de tafel, dit doet hij omdat deze man zijn oom is. Na een kort gebed uitgesproken door mijnheer Friessen, krijgen de gasten de schalen toegeschoven. Mijnheer Friessen stelt enkele vragen aan zijn oom, Mevrouw Friessen informeert belangstellend naar de omstandigheden in Canada bij haar tante; is ze ook nog bezig met het naaien van een zondagse jurk? Na de maaltijd staan de mannen op en gaan buiten op de veranda zitten en genieten onder het gesprek over Canada, nog even van de avondkoelte. De vrouwen ruimen de tafel af en doen de vaat, daarna komt de laatste genaaide jurk van mevrouw Friessen tevoorschijn, die vervolgens in detail wordt besproken.

In het bovenstaande vignet zien we een sociale situatie beschreven van Mennonieten uit Canada en Belize die door transnationalisme hun genderpatronen bevestigen. Zoals we zien zijn de genderrollen bij mannen en vrouwen verschillend geconstrueerd binnen de Kleine Gemeinde in Spanish Lookout. Vrouwen zijn in de privé sfeer aanwezig en zijn daardoor sneller geneigd gevoelens van *home and belonging* te creëren. Mannen zijn aanwezig in de publieke sfeer en kijken meer naar de agrarische omstandigheden en mogelijkheden in een land. Ze voelen zich daarom op een andere manier verbonden met een land of kolonie dan vrouwen. Hier zien we dus dat bij mannen en vrouwen transnationalisme zich op verschillende manieren uit, namelijk bij vrouwen meer als een sociaal project en bij mannen meer als een economisch en religieus project. Dit uit zich ook in de hoeveelheid tijd die ze in huis doorbrengen, de man is voornamelijk in huis om te eten en te slapen. Mannen zijn ook vaak de stuwende kracht om elders hun bestaan op te bouwen, dit kan een religieuze, arbeidstechnische of andere redenen hebben. Dit kan een oorzaak, maar tegelijkertijd ook een gevolg zijn van de wijze waarop mannen zich verbonden voelen aan hun 'thuis'. Vrouwen zullen hun man volgen, maar voor hen

zijn redenen als vrienden en familie belangrijker om hun 'thuis' te verlaten. Ook is het voor Mennonietenvrouwen echt moeilijk om in een heel andere cultuur een nieuw leven op te bouwen, omdat voor vrouwen de huiselijke sfeer dan opnieuw opgebouwd dient te worden.

Zoals gezien worden zowel bij mannen en vrouwen de genderrollen gereconstrueerd door transnationalisme. Dit in tegenstelling tot wat onder andere Vertovec (2009) beweert, dat transnationalisme zorgt voor transformaties. In de voorgaande stukken over respectievelijk de genderrol van mannen en die van vrouwen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout is gebleken dat deze rollen niet essentialistisch zijn, maar wel degelijk veranderen. Deze verandering komt echter niet door transnationalisme, maar voornamelijk door lokale factoren. Dit zien we aan de grote verscheidenheid van kerken in Spanish Lookout, terwijl bijvoorbeeld in Nova Scotia de *Kleine Gemeinde* nog steeds de enige kerk is.

De genderrollen worden zowel in het publieke domein als in het privédomein gereproduceerd door transnationalisme. In de voorgaande stukken is gebleken dat door transnationaal contact de heersende genderpatronen bevestigd worden, zowel bij mannen als vrouwen. Er is gebleken dat mannen en vrouwen een gemeenschappelijk doel hebben in de reproductie van de genderrollen. De onderliggende oorzaak is namelijk het bewaken van de collectieve *Kleine Gemeinde* identiteit. Deze identiteit is sterk gekenmerkt door de genderverdeling in het dagelijks leven en de kerk, maar ook door uiterlijke kenmerken zoals kledingvoorschriften en gedrag. Mannen en vrouwen hebben verschillende genderpatronen, maar werken ook samen aan de instandhouding van hun *Kleine Gemeinde* identiteit. Mannen doen dit in het publieke domein en vrouwen in het privédomein. In de conclusie zullen we kijken wat deze reproductie van genderpatronen in een transnationale context betekent voor de wetenschap.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In deze conclusie komen we terug op ons centraal argument, namelijk dat het transnationalisme zorgt voor een reproductie van genderpatronen onder de *Kleine Gemeinde* Mennonieten in Spanish Lookout. Eerst zijn we in het theoretisch gedeelte ingegaan op theorieën wat betreft transnationalisme, identificatie, *home and belonging* en gender. Hier is duidelijk geworden dat enkele wetenschappers aangetoond hebben dat door transnationalisme transformaties ontstaan, en dat deze ook kunnen ontstaan op het gebied van gender (Dannecker 2005). Verder is behandeld dat identificatie niet een vaststaand gegeven is, maar dat iemand meerdere identiteiten kan hebben en dat identificatie een proces is. Hierop volgend dat transnationalisme een grote rol speelt in het vormen van identiteiten, evenals in het vormen van een thuisgevoel.

In onze empirische hoofdstukken is gebleken dat er een overeenkomst is in de wijze waarop deze genderpatronen gereproduceerd worden. De genderpatronen worden allemaal door transnationale contacten bevestigd en gereproduceerd. Er bestaat wel een verschil in de wijze van transnationale contacten. Dit verschil zullen we hieronder nog even terug laten komen waarna we zullen kunnen concluderen dat voor zowel mannen als vrouwen transnationalisme eigenlijk de genderrollen beschermt en reproduceert. Dit vindt plaats binnen de transnationale Mennonietengemeenschap, maar ook vindt dit plaats binnen de fysieke grenzen van Spanish Lookout, waar veel Mennonieten een gedeelde identiteit hebben. Ze houden hun genderverdeling vast binnen de fysieke grenzen van de kolonie Spanish Lookout, wat, zoals we eerder gezien hebben, omschreven kan worden als een land binnen Belize. Tegelijkertijd gaan ze door het transnationaal contact over hun fysieke grenzen heen, maar zoekt men heel bewust naar herkenning en bevestiging van hun identiteit in andere Mennonieten kolonies, waar ook ter wereld. In het onderstaande concluderen we op welke wijze deze transnationale reproductie voor respectievelijk mannen en vrouwen plaatsvindt.

Mannen

Mannen onderhouden vooral contact op een economisch en religieus niveau. Op het economische niveau delen ze kennis over de wijze waarop ze een bedrijf voeren en welke landbouwmethoden geschikt zijn. Deze kennis delen ze binnen de kolonie, maar ook met Mennonieten uit Canada, Mexico en Bolivia. Deze contacten komen vaak voort uit familie en kennissen, ze delen deze kennis door naar deze gebieden te reizen of via agrarische vakbladen of *Die Mennonitische Post*. Op religieus niveau onderhouden ze contact met andere *Kleine Gemeinde* kerken en gaan ze op missie naar andere Mennonieten kolonies die nog geen *Kleine Gemeinde* hebben. Soms is dit religieus niveau verweven met het economische niveau, bijvoorbeeld als men met een *Kleine Gemeinde* delegatie op zoek gaat naar nieuwe

landbouwgrond in Belize of buiten de grenzen. Dit heeft soms economische redenen, maar ook religieuze redenen, zoals het teruggrijpen op oude tradities of het tegengaan van te grote veranderingen in de oude gemeenschap. Ook komen ze in aanraking met andere stromingen binnen de wereldwijde Mennonietengemeenschap als ze op reis zijn in het binnenland of buitenland. Dit vaak oppervlakkig contact kan zorgen voor stereotyperingen waardoor ze zich bewuster worden van hun eigen identiteit. We zien in deze transnationale uitingen van mannen dat de reproductie van genderrollen bij hen, zich vooral in het publieke domein afspeelt. Ze hebben de leiding op religieus, sociaal en economisch gebied en worden daarin bevestigd als ze andere kolonies of kerken bezoeken waar deze genderverdeling op dezelfde wijze geregeld is. Ze zien ook door hun transnationale contacten dat er ook andere mogelijkheden zijn qua genderverdeling, dit maakt hun alerter op mogelijke veranderingen binnen de genderverdeling zoals het buitenshuis werken van vrouwen die getrouwd zijn. Het transnationalisme zorgt enerzijds voor een tegenreactie op een wereldwijde trend van veranderende genderrollen, waardoor men vasthoudt aan de eigen conservatieve rolverdeling die geconstrueerd is op basis van de Bijbel, en anderzijds worden mannen bevestigd in hun genderpatronen, door transnationale contacten, als ze veel in het publieke domein aanwezig zijn, evenals andere Mennonietenmannen.

Vrouwen

Bij vrouwen echter, zijn de uitingen van transnationalisme heel anders gebleken. Deze uitingen zijn voor vrouwen op sociaal niveau, voornamelijk in het privé domein. Wel is gebleken dat er ook onder de vrouwen van de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout veel transnationale uitingen zijn. Vrouwen leven in de privésfeer, en onderhouden vooral op sociaal niveau contact. Zo delen ze hun kennis met andere Mennonietenvrouwen wat betreft bijvoorbeeld koken, bakken en naaien, omdat deze zaken belangrijk zijn voor hun identificatie als Mennonietenvrouw. Er is gebleken dat vrouwen veel gebruik maken van het schrijven van brieven en sociale media zoals Facebook, om contact te onderhouden met andere Mennonietenvrouwen in het buitenland. Ook gaan de vrouwen veel naar het buitenland maar is dit, in tegenstelling tot de mannen, vooral voor het bezoeken van familieleden en vrienden, en niet voor economische of religieuze doeleinden. Ook dit is belangrijk voor het vormen van hun identiteit, voor de vrouwen zijn namelijk familie, vrienden en de kerk belangrijke zaken gebleken waarmee ze zich identificeren. Vrouwen vormen hun identiteit als Mennonietenvrouw door deze contacten en aan de hand van de overeenkomsten die zij hebben met andere Mennonietenvrouwen in het buitenland. Ze voelen zich dan ook meer verbonden met deze Mennonietenvrouwen in het buitenland dan met Belizaanse vrouwen, aangezien de Mennonietenvrouwen dezelfde genderrol delen. Toch is ook voor vrouwen het religieuze aspect belangrijk, het feit of een andere vrouw christen is, is ook

belangrijk voor een Mennonietenvrouw binnen de *Kleine Gemeinde* om zich met haar te identificeren. Dit religieuze aspect wordt anders vormgegeven dan bij mannen, namelijk meer in verband met het sociale aspect. Ook is voor vrouwen het spreken van *Plautdietsch* erg belangrijk om zich ergens thuis te voelen en mee te identificeren. Doordat Mennonietenvrouwen in andere landen ook *Plautdietsch* spreken voelen ze zich meer met hen verbonden. In deze taal kunnen ze hun gevoelens beter uiten, en zo blijven door de taal de contacten tussen Mennonietenvrouwen wereldwijd ook bestaan. Verder is gebleken dat de genderpatronen door de tijd bij vrouwen wel enigszins veranderen maar dat dit vooral te maken heeft met invloeden op lokaal niveau, namelijk invloeden van contacten met Belizanen. Door transnationale invloeden worden de traditionele genderrollen juist benadrukt en deze transnationale invloeden beschermen dus min of meer de traditionele genderrollen, omdat de vrouwen in Spanish Lookout, doordat ze zien dat andere Mennonietenvrouwen dezelfde tradities hebben, juist worden bevestigd in hun genderrol door deze transnationale banden.

Reproductie van genderrollen in een transnationale context

We zien in deze vergelijking dat de genderpatronen van mannen en vrouwen beide in de transnationale context gereproduceerd worden, maar doordat deze genderrollen zo verschillend zijn en zich in een ander domein afspelen, is deze reproductie ook verschillend voor mannen en vrouwen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout. We hebben gezien dat, ondanks deze verschillen, zowel mannen als vrouwen hun genderrollen reproduceren en hier ook positief tegenover staan. Zowel mannen als vrouwen hechten waarde aan de bestaande genderrollen en vinden in transnationale banden met *Kleine Gemeinde* Mennonieten wereldwijd een bevestiging van hun genderrollen. We hopen met dit onderzoek aangetoond te hebben dat de reproductie, door transnationalisme, een doel dient, namelijk de instandhouding van de *Kleine Gemeinde* identiteit. Dit is een gezamenlijk doel voor zowel mannen, in het publieke domein, als vrouwen, in het privé-domein. Hiermee willen we bewijzen dat transnationalisme niet per definitie voor transformaties hoeft te zorgen, aangezien wij op het gebied van gender hebben aangetoond dat transnationalisme zorgt voor het behoud van de genderrollen in de *Kleine Gemeinde* van Spanish Lookout.

Aanbevelingen

Allereerst willen we opmerken dat het in deze context een groot voordeel was om het onderzoek uit te voeren met een projectgroep die zowel uit een man als uit een vrouw bestond. Wij hebben namelijk ontdekt dat we hierdoor in het voordeel waren om toegang te krijgen tot zowel mannen als vrouwen. Daarom willen wij aanbevelen, om in een setting waarin genderverdelingen erg rigide zijn, onderzoek te doen in een projectgroep die uit een

manspersoon en een vrouwspersoon bestaat. Alleen op deze wijze kan men een goed beeld krijgen van de wijze waarop mannen en vrouwen aankijken tegen de genderverdelingen in hun samenleving.

Wij stellen dat zowel mannen als vrouwen bijdragen aan de reproductie van de genderrollen, maar mannen doen dit in het publieke domein, terwijl vrouwen meer op de achtergrond, in het privédomein hun genderrol reproduceren. De vraag zou dan kunnen opkomen of deze reproductie niet veel meer van mannen uitgaat, omdat zij in het publieke domein optreden. Mannen hebben namelijk de regie in handen zowel in de gemeenschap als in de kerk. Zoals gebleken is in de empirische hoofdstukken vinden de mannen het bijvoorbeeld belangrijk dat vrouwen een hoofdbedekking dragen, en doen vrouwen dit ook vooral uit respect voor de mannen. Is het dan niet alleen een doel van mannen om de genderrollen in stand te houden en werken vrouwen mee aan deze instandhouding door passief en volgzaam te zijn? Om antwoord te kunnen geven op deze vraag is verder onderzoek vereist, aangezien wij niet echt op dit onderwerp hebben doorgevraagd bij de mannen en vrouwen in de *Kleine Gemeinde* in Spanish Lookout.

Met dit onderzoek hebben we aangetoond dat transnationalisme niet voor verandering hoeft te zorgen zoals Vertovec (2010) en anderen beweren, integendeel, het transnationalisme dient bij de *Kleine Gemeinde* Mennonieten als doel de instandhouding van bestaande genderpatronen, door reproductie en bevestiging. Het transnationalisme waar Vertovec en anderen over spreken, is een oorzaak van verandering, wij denken dat het transnationalisme van de *Kleine Gemeinde* van een andere aard is, zodat het juist zorgt voor stabiliteit. Om deze stelling te bewijzen is echter wel meer onderzoek nodig in andere bevolkingsgroepen die over de wereld verspreid zijn en een gemeenschappelijke transnationale identiteit construeren of geconstrueerd hebben en in stand proberen te houden. Als dit argument in meerdere sociale, transnationale contexten onderbouwd kan worden, is bewezen dat transnationalisme verschillende tegengestelde doelen kan dienen, namelijk de verandering van een gemeenschappelijke identiteit, of de instandhouding van een identiteit, zoals de *Kleine Gemeinde*, door transnationale contacten.

LITERATUURLIJST

Bauböck R.

1994 Transnational Citizenship : Membership and Rights in International Migration. Edward Elgar Publishing, Cheltenham Gloucestershire, UK.

Boccagni, B.

2011 Rethinking transnational studies: transnational ties and the transnationalism of everyday life. *European Journal of Social Theory* 15:117.

Boeije, H.

2010 Analysis in Qualitative Research. Sage Publications, London.

Boyle, P., K. Halfacree, and V. Robinson

1998 Exploring contemporary migration. Pearson Education Limited.

Bradatan, C., A. Popan and R. Melton

2010 Transnationality as a fluid social identity. *Social Identities* 16(2):169-178.

Buijs, G.

1993 Migrant Women. Crossing Boundaries and Changing Identities. Berg Publishers, Oxford.

Castells, M.

1996 The Rise of the Network Society. Blackwell, Oxford.

Castells, M.

2010 The Information Age: Economy, Society and Culture (The Power of Identity). Blackwell, Oxford.

Castles, S. and M.J. Miller

2009 The Age of Migration. Palgrave MacMillan, USA.

Dannecker, P.

2005 Transnational Migration and the Transformation of Gender Relations: The Case of Bangladeshi Labour Migrants. *Current Sociology* 53(4):655-674.

DeWalt, K.M. and B.R. DeWalt

2011 Participant Observation. A guide for fieldworkers. Altamira Press, Lanham, Maryland.

Dolby, N. and C. Cornbleth

2001 Social identities in transnational times. *Discourse: studies in the cultural politics of education* 22(3):293-296.

Eriksen, T.H.

2007 Globalization. The Key Concepts. Berg Publishers, Oxford and New York.

Espiritu, Y.L.

2003 Home bound. *Filipino American Lives Across Cultures, Communities, and Countries*. University of California Press, London.

Everitt, J.C.

1983 Mennonites in Belize. *Journal of Cultural Geography* 3(2):82-93.

Fox, J.

2005 Unpacking "Transnational Citizenship" *Annual Review Political Science* (8):171-201.

Gingrich, L.G. and K. Preibisch

2010 Migration as Preservation and Loss. The Paradox of Transnational Living for Low German Mennonite Women. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 36(9):1499-1518.

Glick Schiller, N., L. Basch, and C. Szanton Blanc

1995 From Immigrant tot Transmigrant. *Theorizing Transnational Migration. Anthropological Quarterly* 68(1):48-63.

Hobsbawm, E.

1991 'Introduction', in A. Mack (ed.), *Home: A Place in the World, Social Research* (special edition), 58(1):63-68.

Jansen, W.

1987 De vele gezichten van genus: een agenda voor onderzoek naar de culturele constructies van vrouwelijkheid en mannelijkheid. *Vrouwen in opspraak. Vrouwenstudies als cultuurkritiek* 46-62.

Jenkins, R.

2008 *Social Identity*. Taylor & Francis Group, Oxford UK.

Kirby, P.W.

2009 *Boundless Worlds. An Anthropological Approach to Movement*. Berghahn Books, Oxford and New York.

Levitt, P.

2001 *The Transnational Villagers*. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California.

Levitt, P., J. DeWind and Vertovec S.

2003 *International Perspectives on Transnational Migration: An Introduction*. *International Migration Review* 37(3):565-575.

Mahler, S.J. and P.R. Pessar

2003 *Transnational Migration: Bringing Gender In*. *IMR* 37(3):812-846.

Dick, P.H.W., R. Reimer, P.W. Reimer and governor C.H. Thornley

1957 *Mennonites agreement British Honduras*.

McCaffery I.

2008 *Wi Leahre Plautdietsch: A Beginner's Guide to Mennonite Low German*. Lulu, Morrisville, NC.

Nagel, J.

2003 *Race, ethnicity and sexuality. Intimate intersections, forbidden frontiers*. Oxford University Press, New York and Oxford.

Ong A.

1999 *Flexible citizenship: the logics of transnationality*. Duke University Press.

Rapport, N. and Dawson A.

1998 *Migrants of Identity. Perceptions of Home in a World of Movement*. Berg Publishers, Oxford and New York.

Roessingh, C.

2007 Mennonite Communities in Belize. *Int. J. Business and Globalization* 1(1):107-124.

Roessingh, C. and T. Plasil

2009 *Between Horse and Buggy and Four Wheel Drive. Change and Diversity among Mennonite Settlements in Belize, Central America.* VU University Press Amsterdam.

Roessingh, C. and A. Schoonderwoerd

2004 Traditional Farmers or Modern Businessmen? Religious Differentiation and Entrepreneurship in a Kleine Gemeinde Mennonite Community in Belize. *J. Dev. Entrepreneurship* 10(1):65-77.

Roessingh, C. and K. Boersma

2011 'We are growing Belize': modernisation and organisational change in the Mennonite settlement of Spanish Lookout, Belize. *Int. J. Entrepreneurship and Small Business* 14(2):171-189.

Sassen, S.

1998 *Globalization and its discontents.* New York, the New York Press.

Soysal Y. N.

1994 *Limits of citizenship: Migrants and postnational membership in Europe.* University of Chicago.

Vertovec, S.

2001 Transnationalism and Identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27(4):573-582.

2009 *Transnationalism.* Routledge, New York.

2010 Towards post-multiculturalism? Changing communities, conditions and contexts of diversity. *International Social Science Journal* 61(199):82-93.

BIJLAGE 1: SUMMARY OF THIS THESIS IN THE LOCAL LANGUAGE¹⁸

Acknowledgements

In this summary we want to thank all our friends in Spanish Lookout for their hospitality and friendship, but also for their willingness to give us the information we needed for our thesis and to give us the opportunity to get to know the colony of Spanish Lookout from the inside. Especially we want to thank our host families, M.P.D. and J.G.T. for their hospitality and kindness to us.

Preface

In Spanish Lookout, a colony in Belize, a country in Central America, lives a group of Mennonites. This group can be specified as *Kleine Gemeinde* Mennonites. We have been among this group for eleven weeks to study their gender roles in the context of their transnational lives, Leendert among the men and Natasja among the women. The argument we discuss in our thesis is that transnationalism does not have to change gender roles, in de *Kleine Gemeinde* of Spanish Lookout transnationalism helps to reproduce the gender roles.

Theories

For this thesis a lot of theories are important. Transnationalism is a term that is very important for our argument. Transnationalism exists through migration. Glick Schiller, Basch en Blanc Szanton (1995:48) argue that transnational migration is a process through which immigrants have social relationships over borders of countries, in their home country, as well in the country where they now live. Vertovec (2009) says in his book that transnationalism has a lot to do with transformations. It is also important to say that there is a genderbias in the studies about transnationalism, while we argue that gender is important in the studie of transnationalism. The next important concept is identification. We call it identification because it is a construct, the term identification has a process in it, and it is not solid. A person can have different 'identities', and one of the identities of the *Kleine Gemeinde* Mennonites is their transnational identity. We further see that identification has a lot to do with thoughts about home and belonging, as well as transnationalism does. People create homes at places where they feel safe, and through transnational identification, people create transnational 'homes', wherein they can feel at home in different countries, what we also can see in de *Kleine Gemeinde* of Spanish Lookout. All these

¹⁸ The mother language of the *Kleine Gemeinde* Mennonites is *Plautdietsch*, but that is only a spoken language, we did our research mainly in English, which is the official language of Belize.

concepts come together as we bring gender in. we argue that gender can have a big place in these concepts, as it does in the case of the *Kleine Gemeinde* Mennonites of Spanish Lookout.

Context: The *Kleine Gemeinde* of Spanish Lookout

The Mennonites have their roots in The Netherlands, in the sixteenth century. They migrated the whole world over, and in 1958 a group of *Kleine Gemeinde* Mennonites migrated from Mexico to Belize. They came together with another group, the *Altkoloniär* Mennonites. The *Kleine Gemeinde* settled in Spanish Lookout, where they still have their own colony. Now there are more churches in Spanish Lookout, But the *Kleine Gemeinde* is still the leading church. The Mennonites of Spanish Lookout are often seen as the economic motor of Belize, they are mostly farmers and export a lot of the crops. The women stay in mostly in the homes and take care of the children and do the household.

Transnationalism and the reproduction of gender in Spanish Lookout

The *Kleine Gemeinde* men of Spanish Lookout stay in contact through social, religious and economic ways. The manifestation of their contacts is mainly in the public sphere. Most of them have agricultural skills or work at a business with links to the agricultural sector. They share their knowledge with each other through personal contact our agricultural magazines like the '*Rundschau*'. Preachers meet each other at *Kleine Gemeinde* meetings in Mexico. They discuss about the church and rules in the church, so that most churches of the *Kleine Gemeinde* have in general the same rules and a vision on the gender division. Social contacts are mainly with family members in Canada, Mexico, the United States or Bolivia. Most of the Mennonites from Spanish Lookout go once in two years or more frequently to their family in other countries and stay in contact through Facebook and E-mail. The contacts with the transnational Mennonite community are important for the reproduction of gender roles. The men all have a job and are mainly active in the public sphere. Through contacts with each other they confirm the prevalent gender types. Through business contacts with non-Mennonites and Belizeans they also became aware of other lifestyles and gender divisions, which makes them more willingly to copy their gender roles and keep their specific *Kleine Gemeinde* Mennonite identity.

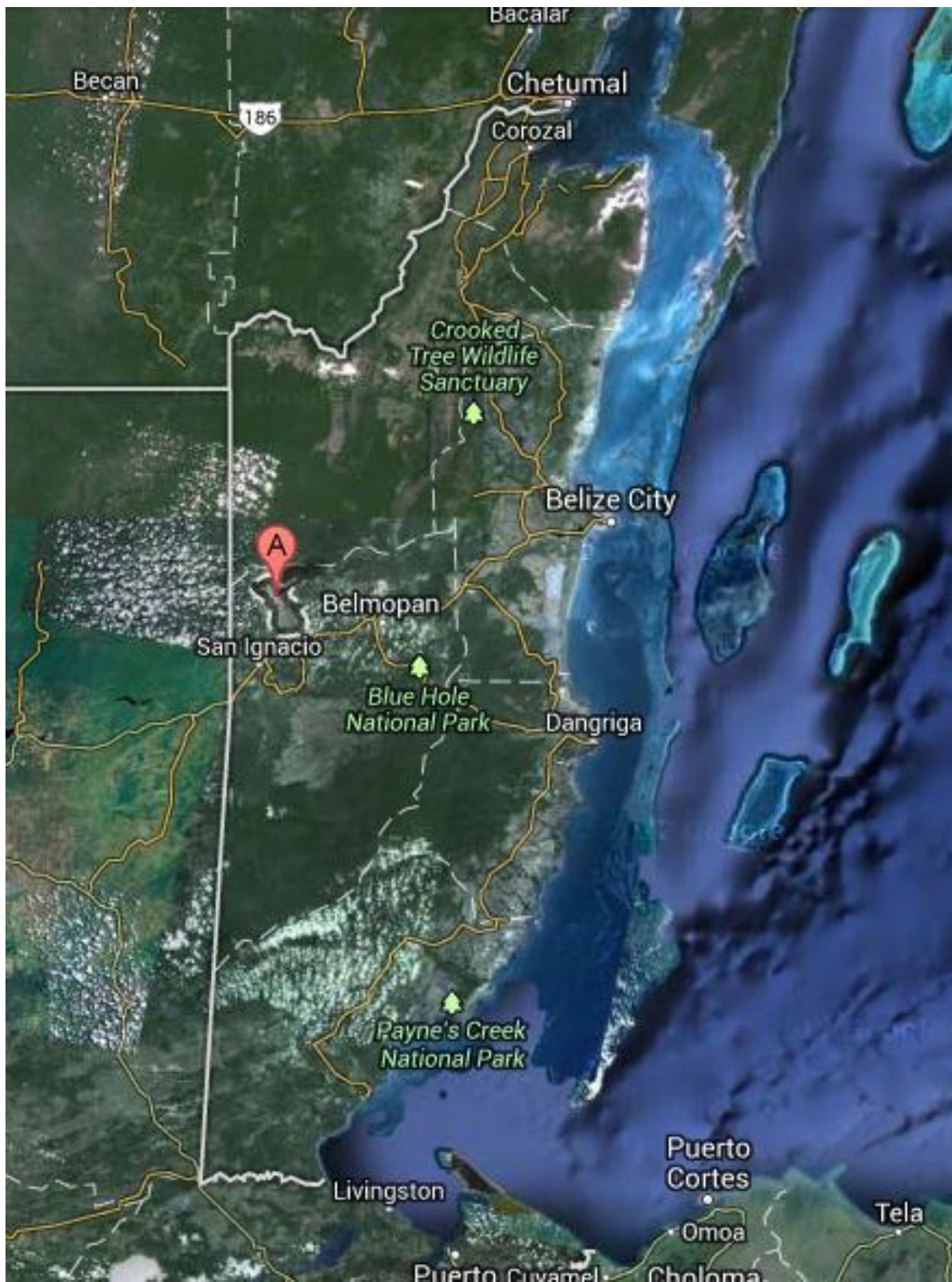
The *Kleine Gemeinde* women of Spanish Lookout have mostly social contacts together. The manifestation of their contacts is mainly in the private sphere. For the women of Spanish Lookout it is important to share their knowledge in cooking, baking and sewing with other *Kleine Gemeinde* women all over the world. For these women feelings of home and belonging are very important, because they are most of their lifetime at home. An important thing the women told is that they feel most at home when they are with other Mennonites. So they like it better to live in another country with *Kleine Gemeinde* Mennonites around them then to live in a local

village in Belize, with only Belizeans living around them. With the other Mennonite women they can talk about their work in the house, because the other Mennonite women do the same work. They can also talk with them in their own language, *Plautdietsch*. This they cannot do with Belizeans, and that is why there will always be a border between the Mennonite women and the Belizean women. The women of Spanish Lookout keep contact with other *Kleine Gemeinde* women through Email, Facebook, telephone and letters, and of course by visiting their friends and family abroad quite often. Through these ways of transnationalism they reproduce their genderrole, because they see their genderrole confirmed through the *Kleine Gemeinde* women in other countries.

Conclusion

In our last part, we want to reflect on our main argument; the reproduction of gender roles from men in the public sphere and women in the private sphere, through their transnational contacts. According to our interview data and our participant observation we saw that the *Kleine Gemeinde* Mennonites in Spanish Lookout have strict gender roles. The men were working on the field and had the task to provide the food for the family as well as the spiritual food. They have to give biblical lessons at home and in the church. They are prominent in the public sphere. The women of Spanish Lookout have to work in the house and take care of the children. They are members of the church, but not very active in the public sphere. They are no leaders in the church and don't preach in the church. The *Kleine Gemeinde* has a lot of churches around the world. They stay in contact with their members and other mennonites through journeys, official meetings, family meetings and business contacts. The *Kleine Gemeinde* members have the same gender divisions, so through transnational contacts they confirm their own gender roles and have the ability to reproduce their own gender roles. They do this because the gender roles are very important to their *Kleine Gemeinde* identity. So the conclusion of this thesis is that through transnational contacts the *Kleine Gemeinde* Mennonites reproduce their gender roles, their collective aim is to keep their *Kleine Gemeinde* identity.

BIJLAGE 2: KAARTEN

Afbeelding 1: Spanish Lookout in Belize 'a country in a country' (Google Maps).

Afbeelding 2: overzicht van de grootste migratiestromen onder de Mennonieten vanaf 1500. De Mennonieten uit Belize zijn een te kleine groep om in dit overzicht te worden meegenomen (mexfiles.wordpress.com).